

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**VZNIK, VÝVOJ A ZMĚNY ŽIVNOSTENSKÉHO PRÁVA
A JEHO VLIV NA PODNIKÁNÍ NA ÚZEMÍ ČESKÉ
REPUBLIKY**

Autor práce: Jarmila Hlavatá

Studijní obor: Regionální studia

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Petra Fürstová

Katedra: Společenských věd

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Petře Füstové za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

HLAVATÁ, J. *Vznik, vývoj a změny živnostenského práva a jeho vliv na podnikání na území České republiky : bakalářská práce.* České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2011. 77 s. Vedoucí bakalářské práce : Mgr. Petra Füstová.

Klíčová slova: cechovní zřízení, podmínky podnikání, počty podnikatelů, počty živnostenských oprávnění, regulace podnikání, živnostenský zákon

Práce analyzuje jednotlivé vývojové etapy regulace živnostenského podnikání od dob cechovního zřízení jako prvního systematického ovlivňování podmínek a kontroly provozování řemesel, přes období likvidace v době nesvobody, až po současnou právní úpravu živnostenského podnikání, v rámci které se provozují činnosti spojené s poskytováním služeb, obchodu a řemesel. Práce je zaměřena na jednotlivé změny norem v závislosti na společenských nebo politických vztazích na území České republiky a na proměnu těchto norem vlivem jiných právních předpisů. Dále jsou sledovány jednotlivé transformace podmínek pro podnikání. Jsou porovnány počty podnikatelů a živnostenských oprávnění v závislosti na zásadních novelách živnostenského zákona.

ABSTRACT

HLAVATÁ, J. *Formation, development and changes of trade law and its impact on business in the Czech republic : Bachelor thesis.* České Budějovice : The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2011. 77 p. Supervisor : Mgr. Petra Fürstová.

Key words: guild system, business conditions, number of people involved in business, number of business licenses, business regulation, trade law

The bachelor thesis analyses the different developmental stages of trade regulation since the establishment of the guild system as the first systematic influence related to the conditions and controls of the artisan's trade followed by a period of no free enterprise allowed till the current legislation of trade business within which the operating activities are associated with services, trade and artisan work. The thesis focuses on individual changes of legal rules based on social or political relations in the Czech Republic as well as on the transformation of these rules due to other legislation. Later on the individual transformations of business conditions are being looked at. The number of people involved in business as well as the number of business licenses is compared in relation to how they depend on major new trade laws.

OBSAH

ÚVOD	8
1 Cíl a metodika práce	9
2 Historie řemesel, výroby a obchodu	10
2.1 Kořeny vzniku kapitalistického systému	10
2.2 Feudální městská správa a právo	10
2.2.1 Městská správa.....	10
2.2.2 Systém městského práva regulující ekonomiku.....	11
2.3 Cechovní zřízení	12
2.3.1 Rozvoj cechů do 15. století.....	13
2.3.2 Další vývoj cechů od 16. století a jejich zánik	16
2.4 Dopad cechovního zřízení, politické a ekonomické situace sklonku feudalismu na podmínky živnostenského podnikání	18
3 Vývoj živnostenského práva	20
3.1 Živnostenský řád	20
3.1.1 Struktura a změny živnostenského řádu	21
3.1.2 Vymezení základních pojmů živnostenského řádu.....	24
3.2 Živnostenská správa, její orgány a instituce	26
3.2.1 Třístupňová organizace živnostenské správy	26
3.2.2 Živnostenská inspekce a živnostenské soudy	27
3.2.3 Obchodní a živnostenské komory.....	28
3.3 Další právní předpisy Rakousko-uherské monarchie	29
3.4 Podmínky živnostenského podnikání od vzniku Československa do roku 1989	30
3.4.1 Legislativa let 1918 - 1939	30
3.4.2 Druhá světová válka a její dopad na živnostenské podnikání	32
3.4.3 Likvidace živnostenského podnikání v období vlády KSČ.....	33
4 Současná právní úprava živnostenského podnikání	39
4.1 Reforma ekonomiky a právního řádu po roce 1989	39
4.2 Zákon o soukromém podnikání občanů	41
4.3 Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání	43

4.3.1 Nejdůležitější změny živnostenského zákona.....	43
4.3.2 Změny vybraných institutů živnostenského zákona	49
5 Zhodnocení vlivu proměn živnostenského práva na počty podnikatelů	53
ZÁVĚR.....	56
Seznam použitých zdrojů	59
Seznam tabulek a grafů	63
Seznam příloh.....	64
Přílohy	65

ÚVOD

Živnostenský zákon je veřejnoprávním předpisem, který upravuje zásadní formu podnikatelské činnosti. Protože je podnikání podstatným pilířem ekonomiky, zdrojem pracovních míst a sociálních jistot demokratické společnosti, je živnostenské právo upravující podmínky této činnosti důležitou normou a má vliv na jeho samotnou realizaci a druhotně působí i na úroveň hospodářského systému. Regulace podnikání má na území České republiky poměrně dlouhou tradici. Jeho podoba se vyvíjela už ve středověku a vykrystalizovala v době průmyslové revoluce. Na jednotlivé etapy úpravy podnikání působily jak vnější vlivy v podobě politického a ekonomického myšlení, tak vnitřní vlivy ze strany samotných subjektů činných ve sféře výroby, obchodu a služeb.

Práce má za úkol sledovat vývoj živnostenského práva v historickém kontextu a analyzovat závislosti jeho jednotlivých proměn na podmínky podnikání na území České republiky. Za tímto účelem již bylo napsáno mnoho odborných prací, ale vždy jako součást textu sledující specifickou část tématu nebo určité období. Některých těchto publikací bylo využito jako podkladů k práci.

Především část práce, která se zabývá historickým vývojem regulace, čerpá z literatury věnující se vývoji řemesel, cechovnímu zřízení napsané uznávanými odborníky na tuto tematiku, např. Zikmundem Wintrem, Josefem Janáčkem a Josefem Fialou. V této fázi je práce pojata historicko-deskriptivně bez subjektivního hodnocení tématu. Je východiskem pro zhodnocení důvodu a potřeby vrchnostenské regulace podnikatelské činnosti státem.

V rámci analýzy a sledování vývoje a změn živnostenského práva a jejich působení na podmínky podnikání ve třetí a čtvrté kapitole byly použity právní předpisy: živnostenský řád, živnostenský zákon a jiné právní normy ovlivňující podmínky podnikání. Jako literárních zdrojů z hlediska výkladů zákonů nebo komentářů k nim bylo využito bibliograficky zpracovaných textů z řad odborníků na problematiku živnostenského podnikání a všeobecné právní vědy, např. Evy Horzinkové, Věry Babšické nebo Karla Malého.

V závěru práce jsou na základě statistických údajů porovnány jednotlivé novely živnostenského zákona s počty podnikatelů a živnostenských oprávnění s cílem posoudit vliv jednotlivých změn podmínek na ochotu živnostensky podnikat. Shrnutí jednotlivých etap vývoje živnostenského práva, posouzení jejich vlivu na podnikatelské prostředí a statistická data vycházejí ze stavu platného ke dni 1. ledna 2011.

1 Cíl a metodika práce

Problematika živnostenského práva od jeho úplného zárodku po současnost je v dosud dostupné literatuře zpracována vždy pouze v rámci prací zaměřených buď na určité časové období, nebo je rozbor této právní úpravy jen dílčí částí určité práce. Proto je jedním z cílů práce vytvoření analýzy celého vývoje právních norem týkajících se živnostenského podnikání s možností použití práce jako studijního materiálu pro studenty právních oborů, speciálně zaměřených na právo živnostenské a normy ovlivňující živnostenské podnikání.

Dalším záměrem bakalářské práce je poskytnutí komplexního přehledu obecných a vybraných speciálních právních předpisů regulujících živnostenské podnikání na území České republiky v historických souvislostech. Práce je zaměřena na vznik, vývoj a změny živnostenského práva a ostatních právních norem, které mají bezprostřední vliv na živnostenské podnikání, v důsledku politicko-historických událostí a posuzuje jeho vliv na podmínky živnostenského podnikání.

K systematizaci živnostenského práva a dalších právních norem je v první části práce použita literatura z per některých renomovaných autorů, kteří se zabývali řemeslnou výrobou a ochodem, především jejich vznikem a vývojem, ale také studii, statěmi právníků-historiků, kteří se věnovali a věnují této problematice z právního hlediska. Práce dále čerpá z právních textů, především živnostenského řádu, živnostenského zákona a vybraných speciálních zákonů. K celkovému obrazu o poměrech v živnostenské podnikání v závislosti na právním stavu je čerpáno také ze statistických dat uvedených Ministerstvem obchodu a průmyslu na internetových stránkách Živnostenského rejstříku, které mají přispět k analýze dopadů jednotlivých změn živnostenského zákona na podmínky sledovaného podnikání.

2 Historie řemesel, výroby a obchodu

2.1 Kořeny vzniku kapitalistického systému

Novodobý systém hospodářství, tzv. kapitalismus vznikal postupně během několika století existence feudální společnosti. Ekonomickou charakteristikou byl raně feudální systém založen na zemědělství a vesnické civilizaci. V této době zemědělství dávalo obživu většině obyvatelstva a životní potřeby byly uspokojovány vlastní výrobou a dominovalo naturální hospodářství s minimální úlohou směny. Předmětem nákupu byl jen úzký okruh výrobků (např. sůl) směnou za zemědělské přebytky a řemeslné výrobky.¹

Na přelomu 8. a 9. století byla řemeslná výroba provozována na vesnicích, feudálních dvorech a ve městech. Tato tři místa (trhy) měla zásadní význam, protože zobrazují vývoj další společenské dělby práce, ve které se odlišila výroba města od výroby venkova (k první dělbě práce došlo již na sklonku mladší doby kamenné, kdy se oddělila řemeslná výroba od zemědělství). Do 13. století se města postupně stala centry řemeslné výroby a obchodu a tvořila místní trhy, zatímco venkov zůstával oblastí zaměřenou na zemědělství.² K této diferenciaci hospodářství došlo v důsledku rozvoje místního trhu a na možnostech práce pro tento trh. Úloha řemeslné výroby na vesnici byla vymezena především potřebami zemědělské výroby. Na vesnici se mohla rozvíjet pouze řemesla se zaměřením na výrobu nástrojů pro zemědělce nebo nejnnutnější potřeby. Větší specializovanost byla na šlechtických dvorech. Podmínky místního trhu se ale vytvářely především v podhradích a v centrech podílejících se na dálkovém obchodu a proto se města do konce 13. století stala nejdůležitějšími středisky zboží výroby.³

2.2 Feudální městská správa a právo

2.2.1 Městská správa

Zakladatelé měst dostávali privilegium, které bylo právním základem existence feudálního města. Privilegium obsahovalo ustavení vnitřní organizace a správy města,

¹ SIRŮČEK P., et al. *Hospodářské dějiny a ekonomické teorie (vývoj – současnost – výhledy)*. Slaný : Melandrium, 2007, s. 16.

² JANÁČEK J. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1963, s. 12.

³ JANÁČEK J. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1963, s. 12-22.

vymezovalo povinnosti a práva obyvatel, oprávnění výkonu soudnictví, právo města vydávat vlastní předpisy a spravovat své záležitosti vlastními orgány.⁴ Privilegia však vykonávala jen úzká sociální skupina. Zpočátku jí byl starý participát, což byli zakladatelé města a jejich potomci, kteří obsazovali městské úřady. Ve 14. století, během husitské revoluce, byly tyto staré rody nahrazeny občany měst, kteří pocházeli z řad řemeslníků a obchodníků (tzv. nový participát). Bez politického vlivu zůstala střední vrstva tvořená řemeslnictvem. Střední vrstva se angažovala na určování právního rámce řemeslné výroby pouze v rámci cechů.⁵

Nejdůležitějším orgánem byla městská rada, volená patriciátem a královskými podkomořími následně potvrzována. Na radě závisela úprava řemeslnické činnosti ve městě, která se týkala povolování řemesel a dohledu na kvalitu jejich výroby, na správné ceny, míry, váhy, tím, že jmenovala dozorce a kontrolovala jejich činnost. Mistři řemesel skládali radě přísahu a někteří z nich byli radou vybíráni k dohledu a zodpovídali za řádný chod řemesel.⁶

Nástup cechů do politického života českých a moravských měst je patrný na sklonku 15. století. Cechmistři se stali stálými členy tzv. malé obce, což byl poradní orgán konšelů složený z obecních starších a volených městských soudců a úředníků.⁷

2.2.2 Systém městského práva regulující ekonomiku

Město, jeho správa, organizace, výroba a vztahy nefungovaly bez právní regulace. Systém feudálního práva byl v Čechách do doby bělohorské dělen na právo šlechtické – obecné (zemské) a na práva speciální, která byla podřízena právu zemskému.⁸ Z hlediska řemeslné výroby, obchodu a dalších hospodářských odvětví je důležité zmínit právo městské, které se utvářelo v období kolonizace, kdy se v českých zemích usazovali řemeslníci a kupci z německy mluvících oblastí. Proto bylo ovlivněno cizími právními systémy. Tento proces, ve kterém jeden právní systém ovlivňuje druhý, nazýváme recepcí.

Z hlediska hospodářství městské právo upravovalo právní vztahy v procesu výroby a směny zboží v oblasti podnikání.

⁴ MALÝ K., SIVÁK F. *Dějiny státu a práva v Československu do r. 1918*. Praha : Panorama, 1988, s. 62.

⁵ BÍLÝ J. L. *Právní dějiny na území ČR*. Praha : Linde, 2003, s. 120.

⁶ HLEDÍKOVÁ Z., JANÁK J., DOBEŠ J. *Dějiny správy v Českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 208-209.

⁷ JANÁČEK J. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1963, s. 154.

⁸ MALÝ K. *České právo v minulosti*. Praha, Orac s.r.o., 1995, s. 20.

Vlastním pramenem městského práva byla zakládající listina – městské privilegium (zmiňované v pododdílu 2.2.1 této práce). „Současně s ním dostávali měšťané tzv. sdělení, kam se mají obracet se svými žádostmi o právním naučení, resp. které z měst je pro ně, vrchním právem“.⁹ V městských privilegiích je mimo jiné formulováno právo mílové, které mělo zaručovat obyvatelům města, že v obvodu jedné míle kolem městských hradeb přísluší venkovské zázemí povinně do jeho místního trhu a že v uvedené oblasti nesmějí venkovské provozovat řemeslo a obchod. V městských privilegiích se setkáváme s nařízeními, příkazujícími vesničanům povinnost odebírat z daného města pivo, zákaz provozování ve vesnici nové krčmy apod.¹⁰

Dalšími prameny městského práva byla praxe městských soudů a již zmíněné právo přicházející z německých oblastí. Toto právo bylo právem obyčejovým a muselo být nutně přežito a nahrazeno kodifikací, právem psaným, protože měšťané ale i šlechta potřebovali pro své podnikání a obchod jistotu, že případné spory budou posuzovány a následně řešeny podle stejných měřítek a stejně ve všech městech. Proto roku 1523 po přijetí Svatováclavské smlouvy došlo k usnesení zemského sněmu o vypracování zákoníku městských práv.¹¹

Prvním pokusem o sjednocení městského práva v Čechách vycházejícím z právní knihy městského práva ze 14. století písaře Jana, byla Kniha práv městských z roku 1536, jejímž autorem byl Mistr Briek z Licka. V roce 1579 byla pak českým zemským sněmem přijata závazná kodifikace „Práva městská“, kterou vypracoval a roku 1581 přepracoval ve zkrácenou verzi, tzv. „Summu“ Pavel Kristián z Koldína. Koldínův zákoník se v průběhu doby používal v rámci celé České koruny a některá ustanovení platila až do počátku 19. století, kdy byla nahrazena Všeobecným občanským zákoníkem rakouským.¹²

2.3 Cechovní zřízení

Vedle přiznání právního charakteru města mělo také velmi důležitou roli vytvoření městské živnostenské soustavy, pod kterou se rozuměly principy, na nichž se utvářelo městské živnostenské zákonodárství a jimiž se řídila jeho hlavní a obecná pravidla. Mezi tyto principy patřila nejrůznější opatření a nařízení. Město dostalo do

⁹ MALÝ K. *České právo v minulosti*. Praha : Orac s.r.o., 1995, s. 36.

¹⁰ JANÁČEK J. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1963, s. 27.

¹¹ MALÝ K. *České právo v minulosti*. Praha : Orac s.r.o., 1995, s. 37.

¹² ADAMOVIČ K., SOUKUP L. *Prameny k dějinám práva v českých zemích*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, s. 104.

vínku společné zájmy, společné výhody i povinnosti. Jeho obyvatelé museli odvádět poddanské dávky a platy panovníkovi nebo vrchnostem, museli konat vojenskou službu, museli ve velkém půjčovat peníze své vrchnosti a za to i za jiné zásluhy požívali mnoho výhod. Za těchto podmínek vznikla důležitá zásada městské živnostenské politiky, hlásající, že podíl na prosperujících městských živnostech měl náležet jen těm, kdo s městem „trpěl“.¹³

S městskou správou úzce souvisí regulace vztahů domácích obchodníků a řemeslníků. Vývoj řemesla a jeho specializace vedly ve 13. století k vytvoření organizací jednotlivých řemeslníků, které se nazývaly cechy. „Původ tohoto slova je odvozován od praporců, a jiných symbolů, resp. znamení, kterými se jednotlivá sdružení řemeslníků lišila.“¹⁴

V prvních zprávách o existenci řemeslných organizací se hovoří o bratrstvech, o cechách a o pořádcích. Zikmund Winter a B. Mendl pod pojmem bratrstvo chápali dobrovolné organizace řemeslníků, které byly zakládány původně z náboženských důvodů a neprosazovaly povinnou příslušnost mistra k cechu jako podmínku k provozování živnosti. Pod pojmem cech rozuměli řemeslnickou korporaci, jejímiž členy museli být všichni příslušníci řemesla (tzv. přímus byl zákonně platným pravidlem cechu), a pod pojmem pořádek viděli nucené organizace řemeslníků, založené městskou správou z důvodů organizačních, k vojenským a jiným účelům.¹⁵

2.3.1 Rozvoj cechů do 15. století

Nejstarší statuta neboli zřízení cechu jsou dochována z roku 1318, byla to statuta cechu krejčích v Praze a z roku 1324 statuta cechu zlatníků. Do konce 15. století byla většina řemeslníků vázána cechovními organizacemi. Pouze knihtiskaři, apatykáři a švadlenky neměli vlastní cech, provozovali tzv. svobodné řemeslo.¹⁶

Cech v tomto období reguloval místní trh ve prospěch svého řemesla. Uplatnění snah řemeslnictva na konci 13. století a na začátku 14. století naráželo na pevnou hráz zájmů patriciátu, a proto první cechovní organizace měly zastřenou formu bratrstev

¹³ JANÁČEK J. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1963, s. 94-95.

¹⁴ FIALA J. et al. *Živnostenské právo*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, svazek 83, 1993, s. 5.

¹⁵ JANÁČEK J. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1963, s. 98.

¹⁶ WINTER Z. *Zlatá doba měst českých*. Praha : Odeon, 1991, s. 218.

předstírajících zájem o pobožnost, pohřby a podobné okolnosti, ale ve vhodném okamžiku vystupujících s programem cechovní politiky.

Cechovní živnostenskou soustavu nacházíme v mnoha případech ve 14. století již plně rozvinutou. Hlavním principem cechů byla ochrana práv výrobního oboru k místnímu trhu a z těchto principů vyplývaly jednotlivé charakteristické rysy cechovní soustavy. Další význam cechů spočíval ve funkci živnostensko-policejní, soudní a sociální. Jedním z charakteristických rysů cechů byl egalitarismus, který se projevoval zárukou stejných podmínek pro výrobu a odbyt produkce pro všechny mistry. Toto rovnostářství mělo i jiné projevy např. limitování množství zařízení potřebných k výrobě, určení počtu tovaryšů a učedníků. Regulace se týkala také podmínek prodeje a reklamy.¹⁷

Hlavním principem cechovní ochrany byla ochrana práv cechovního řemesla k místnímu trhu. Jan Janáček¹⁸ vymezuje následující zásady usměrňování řemeslné výroby:

I. Regulace poměru mezi příslušníky cechu a ostatními městskými obyvateli i cizinci přijíždějícími do města jako obchodníci – hosté:

1) Uplatňování monopolního práva odbytu řemeslných výrobků a řemeslné práce v rámci místního trhu:

- Vyloučení cizí konkurence, tj. zákaz dovozu cizích výrobků
- Vyloučení místních necehovních řemeslníků z výroby
- Vyloučení řemeslníků ve venkovském zázemí z výroby
- Důsledná obrana pracovního oboru proti příbuzným řemeslům
- Uplatňování cenového diktátu

2) Dozor nad svobodným dovozem cizích výrobků do oblasti místního trhu:

- Kvalitní dozor na výročních trzích
- Kvalitní dozor na týdenních svobodných trzích

3) Zajištění přednostních práv v nákupu surovin v oblasti místního trhu:

- Prosazení přednostních práv k nákupu surovin
- Prosazení výhradních práv k nákupu surovin
- Prosazení vlastních cenových požadavků

¹⁷ FIALA J. et al. *Živnostenské právo*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, svazek 83, 1993, s. 5.

¹⁸ JANÁČEK J. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1963, s. 103 - 105.

II. Regulace poměru řemesla k místnímu trhu uvnitř trhu:

1) Regulace přístupu do cechu a postupování práva k provozování řemesla v samostatné dílně:

- Stanovení a zostření podmínek výuky
- Prodlužování povinné tovaryšské učební doby
- Zhoršování ostatních podmínek přijímání do cechu

2) Regulace výroby pro místní trh:

- Organizace společného prodeje na veřejných prodejních místech
- Vymezení techniky výrobního procesu stanovením jeho pevných pravidel
- Zákaz práce na sklad vymezením množství skladovaného zboží
- Omezení počtu dělníků (tj. tovaryšů a učedníků)
- Omezení počtu výrobních nástrojů (tj. např. stavů)
- Omezení produkce nařízenými o její maximální přípustné výši

3) Regulace nákupu suroviny uvnitř trhu:

- Omezení nákupních možností jednotlivce
- Cechovní nákupy suroviny

Z výše uvedených principů je patrné, že hlavním účelem cechů byla funkce ochránářská. Cechy získávaly v rámci městského zákonodárství od městských orgánů a někdy i od panovníka privilegia, která jim umožňovala vykonávat správní a soudní pravomoc týkající se nákupu surovin, výroby, prodeje hotových výrobků a mít vliv na pracovněprávní vztahy uvnitř cechu. Tato privilegia zajišťovala příslušníkům cechu výhody monopolního postavení ve výrobě určitého zboží s cílem vyloučit konkurenci osob, které nebyly organizovány v rámci cechu.¹⁹

15. století je vrcholem rozvoje cechovníctví. V tomto období přibývalo cechovních organizací. Nové cechy byly zakládány ve velkých i v malých městech, kde se teprve probouzel intenzivnější hospodářský život. Přibývání cechovních organizací znamenalo prohlubování vztahů místního trhu a stále ostřejší vymezení jeho hranic. Stále více cechů si nárokovalo vlastní oblast místního trhu.

Vymezení hranic mezi řemesly bylo otázkou vývoje specializace řemesel více než otázkou cechů. Kompetenční spory se odehrávaly mezi řemesly příbuznými. Prosazování zájmů určitého řemesla se však mohlo uskutečnit jen v rámci cechu. Cech

¹⁹ BÍLÝ, J., L. *Právní dějiny na území ČR*. Praha : Linde Praha, a.s., 2003, s. 143.

jako strážce oblasti místního trhu se tak ocitl v příkrém rozporu s jiným cechem, hájícím také zájmy vlastního řemesla v oblasti místního trhu. Tak vznikaly individualistické rysy cechovních snah. Tento individualismus pak ovlivnil další vývoj cechovníctví.²⁰

2.3.2 Další vývoj cechů od 16. století a jejich zánik

V první polovině 16. století bylo cechovní zřízení na vrcholu svého vývoje a stávalo se soustavou ovládající bezmála dokonale celý městský hospodářský život. Cechovní statuta z této doby zněla sebevědomě, prohlašovala užitečnost a bezpodmínečnou nutnost cechů pro hospodářský život města.

Podstata živnostenské a politické funkce cechů spočívala na stejných základech jako v předchozím období, a jen jednotlivé projevy cechovní politiky získávaly na ostroiti. Cechovní organizace utužovaly dozor nad konkurencí jak v dovozu cizích výrobků do města, tak ve stíhání řemeslníků, kteří chtěli provozovat řemeslo na vlastní pěst bez ohledu na privilegovanost městské řemeslné výroby. Současně se v cechovních statutech objevují vyhraněná opatření regulující výrobu.

Posilování cechovníctví se projevilo i ve vytváření meziměstských, oblastních (krajských) a zemských cechů. Meziměstské cechy vznikly spojením cechovních organizací sousedních měst (v Praze např. spojením Starého a Nového Města pražského v jediný správní celek). Důsledkem vzniku meziměstských cechů byly větší možnosti k uplatňování principů cechovní politiky. Oblastní cechy se utvářely jen ojediněle, aby prosadily nebo uskutečnily některé konkrétní požadavky řemeslníků určitého výrobního oboru (např. aby kloboučníci měst v plzeňském kraji zamezili nebo oslabili dovoz pražských klobouků na jarmarky do svých měst). Nejvyšší a nejdůležitější cechovní organizací byl zemský cech. Stejně tak jako cech meziměstský byl organizací bez pevného vnitřního řádu.²¹

Polovina 16. století znamenala zásadní zlom ve vývoji cechovního zřízení, která vedla až k jeho zániku. Po povstání královských měst proti Ferdinandovi I. roku 1547, ve kterém se angažovalo řemeslnictvo, byl vydán rozkaz rušící cechovní organizace, ale zároveň bylo přiznáváno dočasné existenční právo cechovní živnostenské soustavě s podmínkou nahrazení jinou živnostenskou soustavou. Cechy živořily, ale nezánikly, pouze ztratily právo k stanovení cen výrobků a všechnu politickou pravomoc. Ztratily svá privilegia, byly konfrontovány nejrůznějšími nařízeními královských hejtmanů

²⁰ JANÁČEK J. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1963, s. 150 - 152.

²¹ JANÁČEK J. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1963, s. 223 - 225.

a rychtářů, nesměly svolávat cechovní schůze, ale většina hlavních zásad zůstávala v platnosti. Cechy měly i nadále pod svou kontrolou propůjčování živnostenského práva, mohly uplatňovat nároky na ochranu místního trhu ve vlastním zájmu a zůstával jim i určitý význam společenských organizací.

Král Ferdinand I. se ani bezprostředně po potlačení odboje českých stavů nesnažil vydat nějaký všeobecný živnostenský řád a spokojoval se s tím, že jeho úředníci důsledně brzdili všechny pokusy cechů o získání dřívější politické moci. Cechy zůstaly součástí ekonomicko-polického života města, ztratily však vliv na městskou samosprávu a své požadavky uplatňovaly jen obtížně.

V tomto období došlo k oslabení monopolního postavení cechů nejen z vnějších vlivů, ke kterým patřila také možnost provozovat řemeslo mimo cech na základě získání královského privilegia, ale také pomalým rozkladem zevnitř cechů, kdy docházelo k porušování regulí přímo mistry, kteří často nezajistili větší příjmy pro svoje zaměstnance. Docházelo k rozdíům mezi bohatými a chudými mistry.²²

Během třicetileté války utrpěla česká řemeslná výroba nesmírné škody. V tomto období se prohloubila nízká technická úroveň řemeslné výroby v Čechách a výroba již nestačila držet krok s výrobou zahraniční. Většině cechů nyní šlo pouze o zachování obživy pro řemeslníky.²³ Úpadkové situace řemesla měla vliv i na cechovní zřízení, která se ještě prohloubila po ukončení války v polovině 17. století, protože řemeslná výroba nebyla schopná zajistit zvýšenou vojenskou potřebu státu a potřebu zvýšené produkce. Stát tuto situaci řešil přijetím ekonomické politiky merkantilismu, jejímž projevem byla podpora rozvoje manufaktur a omezování cechů.

Od 18. století začal stát zasahovat do cechovního zřízení přímo. Od roku 1708 byla všechna cechovní statuta potvrzována pouze panovníkem. „Na základě patentu z roku 1725 mohli provozovat činnost i řemeslníci, které cechy odmítly přijmout do svých řad.“²⁴ Roku 1731 vídeňská vláda vydala pro české země tzv. cechovní (někdy nazývaný řemeslný) patent, který omezoval pravomoci cechů, nařizoval jim předložení všech cechovních statut panovníkovi.²⁵ Patent nařizoval, že cechy nesmějí omezovat počet samostatných řemeslníků, ani omezovat počet tovaryšů v jednotlivých dílnách.

²² FIALA J. et al. *Živnostenské právo*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, svazek 83, 1993, s. 5.

²³ JANÁČEK J. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1963, s. 230 - 232.

²⁴ HORZINKOVÁ E. *Koncesní systém v živnostenském podnikání*. Olomouc : Nakladatelství ANAG, 2002, s. 14.

²⁵ HLEDÍKOVÁ Z., JANÁK J., DOBEŠ J. *Dějiny správy v Českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 220.

Současně se nařizoval vrchnostem dohled, aby zakládání samostatných živností nebylo cechy znesnadňováno po formální stránce. Generální patent obsahoval významná ustanovení o tovaryších a o jejich poměru k mistrům.²⁶ Téhož roku byl zřízen úřad cechovního inspektora jako instituce dozoru nad činností cechů.

Roku 1739 byl tento patent potvrzen vydáním generálních cechovních artikulí platných už pro všechny země habsburské monarchie. Podle cechovních artikulí měla být upravena všechna cechovní statuta.²⁷

Tato dvě nařízení cechovní zřízení nerušila a nenahrazovala je principem svobodné živnostenské politiky. Byla reakcí na stále rostoucí vliv merkantilismu.

Roku 1754 bylo zakázáno prosazovat cechovní přímus u nově zakládaných živností a tehdy byla pod vlivem rozvíjející se manufakturní velkovýroby řemesla rozdělena podle své podstaty na dvě skupiny: komerční řemesla, do kterých byly zařazeny výrobní obory, v nichž se předpokládal rozvoj velkovýroby a policejní řemesla svázané svou povahou k místnímu trhu.²⁸

Velké reformy cechovníctví se šíře odrazily ve vývoji řemeslné výroby v 18. století, kdy začaly vznikat z řemeslnických dílen čím dál častěji manufaktury, které byly podporovány jak státem, tak šlechtou. Příčinou tohoto vývoje byla neschopnost cechů udržet rovnováhu ekonomického vývoje. K zrušení cechovního zřízení s konečnou platností došlo až 20. prosince 1859 vydáním Císařského patentu č. 227. Tomuto zániku předcházely spory mezi manufakturní výrobou a cechy, představující závažné překážky výrobních sil.

2.4 Dopad cechovního zřízení, politické a ekonomické situace sklonku feudalismu na podmínky živnostenského podnikání

Pokud bylo dosud v práci sledováno, jak a jakým směrem se cechovní zřízení jako první právní základ vyvíjelo, je nutno zhodnotit i jeho dopad na řemeslo a živnosti té doby. Řemesla a živnosti byla specifickým dílem městského hospodářského života, který se až během feudalismu stal také součástí venkova. Ačkoli se zdá, že cechy disponovaly autonomií a regulovaly svoji činnost především z vnějšku, a původní

²⁶ JANÁČEK J. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1963, s. 278.

²⁷ HLEDÍKOVÁ Z., JANÁK J., DOBEŠ J. *Dějiny správy v Českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 220.

²⁸ JANÁČEK J. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1963, s. 279

bratrstva tomuto stavu byla velmi blízká, vždy podléhaly usměrňování ze strany městské politiky a na prvním místě panovníka. Panovník měl původně vliv na živnostenskou politiku jen v oblasti udělování městských privilegií, která potom fakticky regulovala městská správa nebo v případě královských měst vrchnost a v případech necechovního provozování řemesel a živností, regulaci prováděli konšelé s pověřením panovníka. Během 16. století si panovník prosazoval stále větší vliv na provozování řemesel, jako snahu o regulaci hospodářského života v zemi. Pozdější úsilí panovníka o kontrolu nad živnostenskou činností a jako výsledek hospodářské situace po třicetileté válce vyústila ve vydání cechovních artikulů a generálního cechovního patentu. Tyto právní akty svým způsobem ovlivnily i pozdější živnostenskou politiku, která se opírala sice o svobodu podnikání, ale měla za cíl její organizovanost v podobě živnostenského řádu a možnost kontroly a dohledu nad jejím výkonem. Z nastíněného vývoje cechovního zřízení vyplývá vliv polického a hospodářského života na princip regulace podnikání. Pokud vznikaly problémy ekonomického rázu, stát (panovník) měl větší tendence živnostenskou činnost více sešněrovávat a ovlivňovat právním aktem z vlastní moci a působnosti. Panovník tímto mohl zamezit vzniku nových cechů, nebo podporovat rozvoj toho druhu řemesla, který byl schopen zlepšit hospodářskou úroveň země. Na druhou stranu panovník mohl protěžovat ta řemesla, která byla provozována pro jeho vlastní potřebu a nepodléhala cechovní organizaci a jejím pravidlům.

Zde vyvstává problém objektivity rozhodování jak z vůle panovníka, tak rozhodování v rámci cechu a otázka přežití cechovního zřízení. Je nasnadě, že vývoj práva a státního zřízení musely vést k vyšší formě kontroly hospodářské činnosti, jakou se stal později obecně platný živnostenský řád, který neprotěžoval vůli pouze jediné osoby, ale podléhal dnes podobnému legislativnímu procesu.

Do dalšího vývoje právní úpravy živnostenského podnikání zasáhl během dalšího období, především v 18. století, také prudký průmyslový rozvoj v českých zemích a vliv jiných evropských zemí. Byl to především rozvoj ekonomického směru merkantilismu, který přispěl k obecně uznanému faktu, že cechovní zřízení bylo přežito a nahrazeno jinou formou úpravy v duchu ekonomického liberalismu.

3 Vývoj živnostenského práva

3.1 Živnostenský řád

Od roku 1848, kdy pod nátlakem buržoazní revoluce padl feudální absolutismus, nastává v českých zemích relativně krátké období kapitalismu (do roku 1945). V rané etapě kapitalismu do roku 1860 byl obdobím, kdy rakouský stát, v rámci kterého tenkrát existovaly země Koruny české, a jeho vláda podporovala rozvoj kapitalistického podnikání.

Vládnoucí režim v duchu liberalismu vydával zákony, které se staly základními pilíři buržoazního právního řádu. Mnohé z těchto zákonů platily ještě dlouho po roce 1945. Z pohledu podnikání byl jedním z těchto zákonů tzv. Císařský patent č. 227/1859 ř. z. – živnostenský řád, vydaný 20. prosince a účinný od 1. května 1860, a jenž se stal základním východiskem právní úpravy živnostenského podnikání pro celou říši Rakousko-uherské monarchie. Tento zákon byl koncipován jako obecný předpis upravující všechny podmínky podnikání všech řemeslníků, ale také tovární velkovýroby.²⁹

Živnostenský řád vycházel z koncepce podnikatelské svobody, která usilovala o zajištění volného přístupu ke všem živnostem a omezovala ji jen ustanovení o koncesních živnostech a reálných koncesích, které měly být z důvodu charakteru živností kontrolovány státem.³⁰ Vztahoval se na všechna zaměstnání provozovaná živnostensky, jednalo se o výrobu, zpracování nebo předělávání předmětů obchodu, provozování obchodu a výkon služeb a prací.

Stát se vyhýbal zásahům do podnikatelské činnosti a ponechával v ní vývoj poměrů jen na dohodě podnikatele s dělníkem, tzn. na smlouvě s dělníkem. Podnikatelská svoboda se nevztahovala na námezdní pracovníky a zřízence. Pro ně platila ustanovení § 76 živnostenského řádu, která je zavazovala k věrnosti, poslušnosti a úctě k zaměstnavateli.³¹

Cechovní zřízení vydáním císařského patentu č. 227/1859 ř. z. zaniklo. Jakýmsi přetvořením cechů se stala nucená živnostenská společenstva, jejichž zřizování, trvání, povinnosti, účel, přidělování živností ke společenstvu, odvolací právo společenstev,

²⁹ ADAMOVÁ K., SOUKUP L. *Prameny k dějinám práva v českých zemích. Dokumenty*. Plzeň : Nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004, s. 233.

³⁰ MALÝ K., SIVÁK F. *Dějiny státu a práva v Československu do r. 1918*. Praha : Panorama, 1988, s. 479.

³¹ MALÝ K. *České právo v minulosti*. Praha : Orac s.r.o., 1995, s. 222-223.

správu společenstva, právo hlasovací, hromadu společenství a její působnost, stanovy, dohled, inspekory, jmění a jednoty právně zakotvoval přímo živnostenský řád.³²

3.1.1 Struktura a změny živnostenského řádu

Živnostenský řád obsahoval 10 hlav, 152 paragrafů, dále byl členěn na ustanovení obecná a ustanovení zvláštní.³³

Část A. Ustanovení obecná.

Hlava I. §1 Rozdělení živností.

Hlava II. § 2 - § 10 O podmínkách samostatného provozování živností.

- Svéprávnost.
- O právnických osobách a o společnostech.
- Stav nebo služba.
- Důvody vylučovací.
- Svazek obecní.
- Cizinci.
- Provozování několika živností touž dobou.
- Provozování živností v okrese pohraničním.

Část B. Ustanovení zvláštní § 11 - § 24.

- V příčině svobodných živností.
- V příčině živností řemeslných.
- V příčině živností koncesovaných.

Hlava III. § 25 - § 61 Živnosti, ku kterým potřebí, aby schválen byl závod provozovací (závod).

- Rozsah oprávnění.
- Obchod smíšeným zbožím.
- O stálých místnostech provozovacích.
- O závodech vedlejších a skladech.
- Provozování živnosti mimo staveniště.
- O přesídlení.
- Vnější označení.
- Zlé užívání vnějšího označení.

³² Rakousko-Uhersko (Československo). Císařský patent č. 227/1859 ř. z., živnostenský řád, §106-130.

³³ Rakousko-Uhersko (Československo). Císařský patent č. 227/1859 ř. z., živnostenský řád.

- Stanovení nejvyšších sazeb.
- Označení cen.
- O povinnosti provozovati některé živnosti.
- Úprava jednotlivých živností.
- Náměstkové (obchodvedoucí) nebo pachtěři.
- Převod živnosti.
- Odnětí práva živnostenského.
- Vyznamenání.
- Vyhledávání objednávek zboží majetníky živností neb obchodními cestujícími.
- Roznášení na prodej.
- Obchod zahraniční.

Hlava V. § 62 - § 71 Obchod tržní.

- Návštěva trhů.
- Fieranti.
- Cizozemci.
- O předmětech obchodu tržního.
- Tržní poplatky.
- Tržní řády
- Udílení práva k trhům.

Hlava VI. § 72 - § 96 O živnostenském pomocnictvu – ustanovení všeobecná.

- Pomocní pracovníci.
- Péče o pomocné pracovníky.
- Povinnosti pomocných pomocníků.
- Mzda. Výpověď.
- Vyplácení mzdy.
- O zrušení poměru pracovního.
- Vystoupení předčasné.
- Spory z poměru pracovního, učebného a námezdního.
- Seznamy dělníků.
- Pokladna nemocenská.
- Konvencionální pokuty peněžité.
- Náměstkové živnostenských majitelů.

- Mladí dělníci, ženy, noční práce.

Část C. Pro pomocné dělníky při koncesovaných živnostech stavebních a jiných stavebních podnicích.

Část E. Pro učedníky § 97 - § 105.

- Kdo může míti učně.
- O povinnostech učedníkových.
- O povinnostech pána učebního.
- Předčasné zrušení poměru učebního.
- Výpověď.
- Kdy zaniká smlouva učební.
- Vysvědčení učebné a list výuční (tovaryšský).
- Předpis zvláštní.

Hlava VII. § 106 - § 130 O společenstvech.

- O trvání a zřizování společenstev.
- Kdo jest povinen přistoupiti.
- Kdo přiděluje živnosti ke společenstvu.
- Provozování živnosti nemůže obmezováno býti společenstvem.
- Jaké jsou účely společenstva.
- O sprostředkování práce.
- O správě společenstva.
- O právu hlasovacím a volitelnosti.
- Výbor rozhodčí.
- Moc disciplinární.
- Stanovy.
- O dohledu.

Hlava VIII. § 131 - § 137 O přestupcích a trestech.

- O trestech vůbec.
- Zvláštní případy trestní.
- Výměra trestu.
- O trestu vězení a přeměně trestů.
- Setkání s jinými tresty.
- O trestech náměstků.

Hlava IX. § 138 – 140 Zvláštní opatření správní.

- Odnětí práva míti mladistvé pomocníky.
- Odnětí živnostenského oprávnění.
- Promlčení.

Hlava X. § 141 - § 152 Úřady a řízení.

- I. stolice.
- II. stolice.
- Nejvyšší stolice.
- Řízení vzhledem k opovědi živnosti, žádostem za koncese a vrácení živnosti.
- O živnostenském rejstříku.
- Odvolání ve věcech živnostenských.
- Řízení ve věcech trestních.
- Odvolání v trestních případech.
- Zmírnění a prominutí trestu.
- Obmezení instančního postupu.
- Určení peněžitých pokut.
- Donucovací prostředky.

Struktura, povaha a obsah tohoto právního předpisu byla několikrát měněna. Jednou z nejdůležitějších novel živnostenského řádu byla tzv. novela řemeslnická (zákon č. 39/ 1883 ř. z.), která rozdělila živnosti z původních svobodných a koncesovaných na svobodné, řemeslné a koncesované. Některé otázky týkající se pracovních podmínek dělnictva upravovala druhá novela z roku 1885. Poté novela provedená zákonem č. 218/1896 ř. z., kterou byly zřízeny živnostenské soudy nahrazené roku 1931 soudy pracovními (zákon č. 131/1931 Sb.), dále organizační novela (zákon č. 26/1907 ř. z.) a předpisy z období první republiky, týkající se úpravy délky pracovní doby a pojištění dělníků (např. zákon č. 689/1919 Sb.)³⁴

3.1.2 Vymezení základních pojmů živnostenského řádu

Pojem **živnosti** nebyl přímo zákonem definován. Judikatura Nejvyššího soudu a literatura se shodovaly v názoru, že se živností rozumí činnost provozovaná samostatně, na odbyt a za účelem zisku. Dále musela být činnost pravidelná nebo trvalá, povolená, jež nebyla vyloučena z působnosti živnostenského řádu. Mezi vyloučené patřila např. zemědělská a lesnická produkce, literární činnost, nádenická práce,

³⁴ FIALA J. et al. *Živnostenské právo*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, svazek 83, 1993, s. 6.

hornictví, provozování lékařství a další zákonem taxativně dané činnosti. Živnostenský řád se nevztahoval na podniky, jejichž provozování spadalo do působnosti zvláštních předpisů, které většinou stanovovaly přísnější režim. Vyňaty byly také státní monopoly a regály.³⁵

Svobodné živnosti byly vymezeny negativně. Byly jimi všechny živnosti, které nebyly řemeslné nebo koncesované. Svobodnou živnost mohl provozovat každý, kdo byl svéprávný, živnost ohlásil u příslušného živnostenského úřadu a ohlášení (původně opověď) obsahovala zákonem stanovené náležitosti.³⁶

Řemeslné a koncesované živnosti byly vymezeny taxativně a podnikatel musel splňovat podmínky pro jejich provozování. K výkonu řemeslných živností se vyžadovalo vyučení a delší praxe. Šlo např. o hrnčíře, zámečníky, truhláře, provazníky, oděvníky, perníkáře, cukráře, štukatéry.³⁷ U provozování řemeslných živností obchodní společností, společností s ručením omezeným a komanditní společností musel kvalifikační kritéria splňovat alespoň jeden ze společníků.³⁸

Živnosti koncesované podléhaly zvláštnímu povolení na základě splnění jak všeobecných podmínek provozování živnosti, tak podmínku spolehlivosti, kterou se rozuměla důvěra na základě dosavadního chování podnikatele a dále podmínka bezúhonnosti. Žadatel o koncesi nesměl být odsouzen pro zločin, přestupek, krádež, zpronevěru, podvod nebo pro účast při nich.

Při rozhodování o udělování koncesí si musel živnostenský úřad vyžadovat dobrozdání například od obce (hostinská živnost). U některých koncesovaných živností bylo požadováno vzdělání v oboru (knihtiskárny, grafické ústavy), u jiných vzdělání i určitá délka praxe v oboru (instalatérská živnost). Pro další živnosti byla požadována úřední zkouška nebo předložení vysvědčení o absolvování určitého kurzu (podkovářská živnost).³⁹

Kromě podmínek samotné existence živnosti kladl živnostenský řád další povinnosti. Byla to ustanovení týkající se otevírací doby, přesčasů, nedělní a sváteční práce, možnosti povolování výjimek, podmínek výchovy a práce učňů, bezpečnosti

³⁵ Rakousko-Uhersko (Československo). Císařský patent č. 227/1859 ř. z., živnostenský řád, úvodní nařízení V. a VI.

³⁶ Rakousko-Uhersko (Československo). Císařský patent č. 227/1859 ř. z., živnostenský řád, §2 - §12.

³⁷ Rakousko-Uhersko (Československo). Císařský patent č. 227/1859 ř. z., živnostenský řád, § 1.

³⁸ FIALA J. et al. *Živnostenské právo*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, svazek 83, 1993, s. 7.

³⁹ HRABA A. *Nauka o zákonech živnostenských*. Praha : Družstvo Komenium, 1906, s. 19-21.

práce, ochraně zdraví zaměstnanců.⁴⁰ Např. § 39 se týkal provozoven, povinnosti jejich oznámení živnostenskému úřadu a následně § 44 a § 46 stanovily povinnost a náležitosti označení provozovny.

Vymezena byla pravidla **převedení živnosti** v případě úmrtí podnikatele na dědice a odnětí živnostenského oprávnění. **Právo** k živnosti **zanikalo** smrtí podnikatele, zánikem podniku, ztrátou bezúhonnosti (občanské zachovalosti) nebo odborné způsobilosti, při odhalení nepravdivých údajů při ohlášení živnosti a žádosti o koncesi.

Všichni pachtýři (majitelé) živností i jejich pomocníci byli povinni členstvím v **živnostenských společenstvích**. Později, novelou z roku 1883, byli této povinnosti zproštěni provozovatelé továrenských živností. Společenstva se starala o dodržování profesní etiky, dohlížela na výchovu učňů, řešila určité spory mezi živnostníky. Měla pověření k výkonu mistrovských zkoušek a mimo jiné podporovala rozvoj hospodářského života.⁴¹

Zvláště upravoval živnostenský řád **živnostenské pomocnictvo**, kterým byly osoby bez rozdílu pohlaví a věku trvale zaměstnané při živnostenském podniku pracující na účet zaměstnavatele. Mezi pomocnictvo patřili učni, pomocníci v užším smyslu (např. tovaryši, obchodní příručí, číšníci, kočí), tovární dělníci a dělníci podřízení (topiči, obsluhovači strojů, baliči, nakladači apod.).⁴²

Živnostenský řád pamatoval také na **přestupky a tresty**. Živnostníci mohli být trestáni důtkou, peněžitou pokutou, vězením nebo odnětím oprávnění k podnikání a to dočasně nebo navždy. Byla stanovena promlčecí lhůta 6 měsíců a upraveny podmínky odvolání proti trestním rozhodnutím, kde lhůta činila 14 dnů a mělo být podáno u I. stolice.

3.2 Živnostenská správa, její orgány a instituce

3.2.1 Třístupňová organizace živnostenské správy

Státní uspořádání bylo stanoveno již dubnovou ústavou z 25. dubna roku 1848 a prozatímním zákonem obecním č. 170 ze 17. března 1849, kterým byla svobodná obec

⁴⁰ GERŠLOVÁ J., SEKANINA M. *Zrození nové doby: stručné hospodářské dějiny českých zemí (od poloviny 19. století do konce 80. let 20. století)*. Ostrava – Valašské Meziříčí : Vysoká škola báňská – technická univerzita Ostrava, 1999, s. 17.

⁴¹ FIALA J. et al. *Živnostenské právo*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, svazek 83, 1993, s. 8 -9.

⁴² HRABA A. *Nauka o zákonech živnostenských*. Praha : Družstvo Komenium, 1906, s. 31.

prohlášena za základ svobodného státu.⁴³ Nejnižší složkou státní správy byly okresy v čele s okresními hejtmany. V zásadách pro organizaci politických správních úřadů z roku 1849 bylo taxativně dáno, že tato okresní hejtmanství plní povinnosti v živnostenských záležitostech. Živnostenský řád pak stanovil tyto politické správní úřady jako první instanci (stolici): živnostenský úřad, správní úřady druhé instance: politické úřady zemské a nejvyšší instanci: ministerstvo vnitra.

Okresnímu politickému úřadu jako úřadu první instance příslušelo vykonávání živnostenských předpisů, schvalování náměstků, provozoven a pracovních řádů. Podávalo se zde ohlášení (opověď) živnosti a žádalo o koncesi, pokud zákon nestanovil jinak.

Zemské politické úřady – živnostenské úřady druhé instance udělovaly tiskařské koncese, koncese pro výkon půjčoven knih a čítáren, pohřebních ústavů, pro živnost stavitelskou, živnost zednických, kamenických a tesařských mistrů a schvalovaly provozovny, které byly umístěny ve dvou nebo více okresech.⁴⁴

Nejvyšším úřadem živnostenským bylo **Ministerstvo** vnitra, které vzniklo v březnu 1848, od roku 1905 potom Ministerstvo obchodu. Ministerstvo udělovalo tržní privilegia a propůjčovalo přímo některé tiskařské živnosti a provádělo veškerou živnostenskou politiku.⁴⁵ „Některé druhy koncesí propůjčovala také resortní ministerstva.“⁴⁶

3.2.2 Živnostenská inspekce a živnostenské soudy

Zákon č. 117 z roku 1883 o živnostenské inspekci zavedl institut živnostenského inspektora jako pomocného orgánu živnostenského úřadu. Úkolem živnostenských inspektorů byl dohled nad řádným prováděním zákonných předpisů, které se týkaly ochrany života a zdraví dělnictva v dílnách i bytech, nad dodržováním pracovní doby, přestávek a pracovních řádů, nad vedením seznamů dělnických pomocníků. Živnostenští inspektoři kontrolovali výplaty mezd a živnostenské vzdělání mladistvých pomocníků, spolupůsobili při schvalování provozoven a při šetření úrazů při práci a byli prostředníky ve sporech mezi zaměstnavateli a dělníky při stávkách a výlukách.⁴⁷

⁴³ MALÝ K., SIVÁK F. *Dějiny státu a práva v Československu do r. 1918*. Praha : Panorama, 1988, s. 401.

⁴⁴ Rakousko-Uhersko (Československo). Císařský patent č. 227/1859 ř. z., živnostenský řád, § 142.

⁴⁵ HLEDÍKOVÁ Z., JANÁK J., DOBEŠ J. *Dějiny správy v Českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2007, s. 280.

⁴⁶ HORZINKOVÁ E. *Koncesní systém v živnostenském podnikání*. Olomouc : Nakladatelství ANAG, 2002, s. 19.

⁴⁷ HRABA A. *Nauka o zákonech živnostenských*. Praha : Družstvo Komenium, 1906, s. 52.

Živnostenský inspektor působil také jako zpravodajský a odborný orgán, vyjadřoval se ke schvalování provozu v nových závodech a k zabezpečení péče o zdraví v již existujících závodech. Měl právo kdykoli přes den vstupovat do podniku, v noci pouze, když se zde pracovalo. Mohl kohokoli i majitele beze svědků vyslýchat ve věcech své kompetence. „Pokud měl podezření, že je prací nebo způsobem provozu ohrožováno zdraví dělníků, mohl si živnostenský úřad na návrh živnostenského inspektora přibrat k potřebným vyšetřením lékaře, chemika, popř. jiné znalce, které v případě, že se podezření prokázalo, zaplatil zaměstnavatel.“⁴⁸

Spory mezi podnikateli a dělníky a mezi dělníky stejného závody náležely do kompetence živnostenských soudů, které byly ustaveny zákonem č. 218/1896 ř. z. Živnostenské soudy rozhodovaly ve mzdových věcech, o vzniku, pokračování a zániku pracovního a učebního poměru a v některých sociálních a dalších záležitostech.⁴⁹ Jejich zřízení bylo upraveno již roku 1869 zákonem č. 63/1869 ř. z.

3.2.3 Obchodní a živnostenské komory

První obchodní a živnostenská komora vznikla v revolučním roce 1848 ve Vídni, na území zemí Koruny české vznikaly obchodní a živnostenské komory až o dva roky později. Tyto komory byly zřizovány jako samosprávné korporace k ochraně a zastupování potřeb obchodu a živností.⁵⁰ Jejich definitivní podoba byla stanovena zákonem č. 85/ 1868 ř. z., jenž je vymezoval jako veřejnoprávní korporace a zájmové organizace s povinným členstvím.⁵¹ Dále plnily funkci poradních orgánů, vyjadřovaly se k návrhům zákonů, měly být slyšeny, pokud došlo ke sporu v posuzování továrenské živnosti a při rozhodování o stanovení maximálních tarifů. Vykonyvaly i správní funkci: vedly rejstříky protokolovaných firem, registrace ochranných známek a vzorů a evidence osob oprávněných k volbám do komory. Zřizovaly a financovaly odborné školy, prováděly průzkumy trhu, vybíraly zástupce do poradních orgánů a soudce laiky k obchodním soudům.⁵²

Jak uvádí A. Hraba, komorám dále příslušelo:⁵³

- vést výkazy o živnostenských podnicích,
- sestavovat statistiku obchodu a průmyslu,

⁴⁸ *Historie dozoru nad bezpečností a ochranou zdraví při práci* [online]. 2008 [cit. 2010-09-19]. Dostupný z [www: <http://www.praceazdravi.cz/archive/2008-01/historie.php>](http://www.praceazdravi.cz/archive/2008-01/historie.php).

⁴⁹ FIALA J. et al. *Živnostenské právo*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, svazek 83, 1993, s. 9.

⁵⁰ HRABA A. *Nauka o zákonech živnostenských*. Praha : Družstvo Komenium, 1906, s. 56.

⁵¹ FIALA J. et al. *Živnostenské právo*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, svazek 83, 1993, s. 9.

⁵² FIALA J. et al. *Živnostenské právo*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, svazek 83, 1993, s. 9.

⁵³ HRABA A. *Nauka o zákonech živnostenských*. Praha : Družstvo Komenium, 1906, s. 56.

- podávat zprávy, dobrozdání o stavu obchodu a živností, o národohospodářských poměrech, o otázkách obchodních a živnostenských,
- starat se o vývoj obchodu a průmyslu, tím že měly v kompetenci zakládání vývozních a informačních kanceláří, tržnic, úvěrových fondů a pořádání vzdělávacích kurzů a výstav.

Do komor bylo voleno obchodníky a živnostníky, kteří platili stanovenou částku přímých daní a vyhovovali dalším zákonným podmínkám, 16–48 členů. V čele stál prezident a několik viceprezidentů. Sekretariát řízený sekretářem pak zajišťoval administrativu a odbornou agendu. Zpočátku měly komory obchodní a živnostenskou sekci, ke kterým v roce 1927 přibyla ještě sekce průmyslová.

Pro zajištění vzájemné spolupráce mezi jednotlivými komorami byla v roce 1922 vytvořena Ústředna československých obchodních a živnostenských komor zajišťující součinnost subjektů zastoupených v komorách s ústředními orgány veřejné správy. Ústředna byla oprávněna k vyjadřování se k osnovám nových právních předpisů.⁵⁴

3.3 Další právní předpisy Rakousko-uherské monarchie

Živnostenský řád nebyl jediným zákonem, který upravoval podmínky živnostenských činností. Na území Rakousko-Uherské monarchie v revolučním období postupně vznikaly další právní normy ovlivňující činnost podnikatelských subjektů. Byl to především **Všeobecný zákoník obchodní**, který byl zveřejněn v říšském zákoníku jako zákon č. 1/1863 ř. z., a stal se podpůrným zákonem živnostenského řádu.

Zákoník konstituoval nový právní obor: právo obchodní a zcela nově stanovil do té doby neexistující pravidla vzniku a fungování obchodních společenstev. Zároveň sjednotil a nahradil dosavadní nejednotné úpravy právního postavení obchodníků a firemního práva.⁵⁵

Všeobecný zákoník obchodní obsahoval uvozovací zákon, který byl měněn následnými dodatky, a na který navazoval samotný text zákona. Zákon byl rozdělen do čtyř knih. První kniha obsahovala obecná ustanovení v sedmi hlavách týkajících se vymezení obchodní činnosti, vymezení pojmu obchodníka a kupce. Dne 7. března roku 1863 byla první kniha rozšířena prováděcím nařízením ministerstva spravedlnosti

⁵⁴ MALÝ K. et al. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha : Linde Praha a.s., 2003, s. 445.

⁵⁵ ADAMOVÁ K., SOUKUP L. *Prameny k dějinám práva v českých zemích*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk s.r.o., 2004, s. 237.

a obchodu č. 27/1863 ř. z. o definici obchodního registru, obchodní firmy, obchodní knihy, prokuristy, obchodního pomocníka a obchodního dohodce (sansála). Druhá kniha se skládala ze tří hlav, které upravovaly zřizování, práva, povinnosti, rušení a likvidaci obchodních společností, komanditních společností a akciových společností. Třetí kniha obsahovala dvě hlavy o tiché společnosti a spojování se k jednotlivým obchodům na společný účet. V pěti hlavách čtvrté knihy bylo všeobecně pojednáváno o principech obchodních jednání, koupě, obchodních smluv, komisního jednání, spedice a povoznictví.

Dalšími podpůrnými zákony v oblasti živnostenského podnikání té doby byly např. předpisy: o nedělním a svátečním klidu (zákon č. 21/1895 ř. z.), o úrazovém pojištění (zákon č. 1/1888 ř. z.) Spolkový zákon č. 134/1867 ř. z. umožňoval vytváření spolků, které rozlišoval na politické a nepolitické. Povolení shromažďovat se stanovoval shromažďovací zákon č. 135/ 1867 ř. z. Pro společenstva k napomáhání živnosti byl vydán zákon č. 70/1873 ř. z., o zřizování společenstev a o právech a povinnostech jejich členů, jenž rozlišoval společenstva na spolky záložní a úvěrové, spolky pro nákup surovin a spolky skladní, společenstva produkce, spolky potravní a společenstva pro zřizování bytů a podobná. Zákoník doplňovalo nařízení Ministerstva vnitra, financí, obchodu, práv a orby č. 175/1899 ř. z., jímž byl vyhlášen regulativ pro zřizování a přeměňování akciových společností v odvětví průmyslu a obchodu. Akciový regulativ upravoval také státní dozor, státní dohled a administrativní dozor nad činností akciových společností.

3.4 Podmínky živnostenského podnikání od vzniku Československa do roku 1989

3.4.1 Legislativa let 1918 - 1939

Po roce 1918 Československo již jako samostatný stát převzalo rakouské buržoazní právo a s ním i právo živnostenské, které formálně platilo až do vydání zákoníku práce roku 1965. Během této doby měly na podmínky živnostenského podnikání vliv především ekonomické a politické okolnosti.

Období 1. světové války a militarizace hospodářství byly spojeny se změnami mechanismu ekonomiky a uplatňování rozsáhlého státního intervencionalismu. Bylo to poprvé, kdy v dějinách kapitalismu státní zásahy zásadně ovlivňovaly chod hospodářství a tím i podmínky výkonu živnostenských činností. „...vládní orgány za součinnosti představitelů velkých kapitálových skupin usměřňovaly výrobu a odbyť

zboží, podřídily státní kontrole zahraniční obchod, monopolizovaly výkup zemědělských produktů, přidělovaly státní zakázky, suroviny, paliva a pracovní síly, regulovaly ceny a mzdy a zaváděly přidělové systémy zásobování obyvatelstva.⁵⁶

Po ukončení války se stát vrátil k liberálnímu přístupu, který zajišťoval živnostenský řád a dovolil do třicátých let 20. století značný rozvoj živnostenského podnikání. Docházelo však k předimenzování počtu některých živností, a proto se stát v období hospodářské krize a bezprostředně po ní opět snažil o usměrňování živnostenského podnikání spočívající v regulativních opatřeních, která se zakládala na souhlasu státních orgánů k zahájení určitých druhů výroby. Tato opatření měla nastartovat oživení ekonomiky a zmírnit sociální napětí.

Např. vládní nařízení č. 162/1935 Sb. redukovalo živnostníkům prostor k jejich podnikatelské činnosti. Další omezení v tomto směru byla učiněna v mimořádných poměrech Druhé republiky prostřednictvím vládních nařízení č. 265/1938 Sb. a č. 347/1938 Sb.,⁵⁷ která reflektovala snahy vybudovat novou hospodářskou strukturu státu a vládní nařízení č. 219/1938 Sb., o dočasných omezeních v živnostenském a jiném výdělečném podnikání (text většiny ustanovení tohoto vládního nařízení je uveden v příloze I této práce).

Státní zásahy se týkaly všech odvětví průmyslu, obchodu, peněžní a úvěrové soustavy, měnové politiky a také oblasti pracovních sil. Stát začal vydávat zákony na podporu monopolizace hospodářství. Jednou z těchto právních norem byl zákon o kartelech a soukromých monopolech, který upevnil pozici kartelu jako jedné z nejčastějších forem monopolu v Československé republice.

Vládní nařízení z roku 1934, tzv. nucená syndikalizace, zaváděla pro určitá odvětví (dřevařské podniky, mlýny, sklářské podniky, pivovary, některé potravinářské i textilní výroby) s málo koncentrovanou výrobou povinnost zapojit se do společných monopolních svazků (syndikátů).⁵⁸

Tato zákonodárná činnost spojená s intervencionalismem třicátých let byla z legislativního hlediska podpořena zmocňovacím zákonem č. 95/1933 Sb., kterým vláda získala pravomoci k úpravě veřejné správy, hospodaření státu, výrobních poměrů, celních sazeb, oběhu, spotřeby a úvěrů.

⁵⁶ SIRŮČEK P. et al. *Hospodářské dějiny a ekonomické teorie (vývoj – současnost – výhledy)*, Slaný : Melandrium, 2007, s. 50.

⁵⁷ FIALA J. et al. *Živnostenské právo*. Brno : Masarykova univerzita v Brně, svazek 83, 1993, s. 10.

⁵⁸ GERŠLOVÁ J., SEKANINA M. *Zrození nové doby: stručné hospodářské dějiny českých zemí (od poloviny 19. století do konce 80. let 20. století)*. Ostrava – Valašské Meziříčí : Vysoká škola báňská – technická univerzita Ostrava, 1999, s. 85.

3.4.2 Druhá světová válka a její dopad na živnostenské podnikání

Výnosem Adolfa Hitlera z 16. března 1939 byl na území české republiky zřízen Protektorát Čechy a Morava. Německo v českých zemích vytvořilo okupační správu v čele s říšským protektorem. Snahou Německa bylo oslabit český vliv v ekonomice, a proto zavedlo na našem území válečné řízené hospodářství, jehož hlavními rysy s ohledem na živnostenské podnikání byly:⁵⁹

- Státní řízení průmyslové výroby a oběhu zboží. Tzv. hospodářské skupiny - jako orgány řízeného hospodářství – určovaly podnikům výrobní program, centrálně přidělovaly zakázky, suroviny, polotovary a paliva; prováděly kontrolu oběhu a investiční činnosti
- Kontrola zahraničního obchodu a mezistátního platebního styku
- Státní řízení cel a mezd
- Rozmísťování pracovních sil prostřednictvím úřadů práce
- Přídělový systém v zásobování

Součástí německé politiky byla likvidace českého národa, ze které vyústila idea germanizace hospodářství užívající metody personálních zásahů, hromadných uzavírání drobných českých živností, německé kapitálové expanze, zabírání půdy českých rolníků a konfiskace majetku.

Prvním legislativním krokem k zavedení válečného řízeného hospodářství bylo vládní nařízení ze dne 21. 3. 1939 o správě hospodářských podniků a dozoru nad nimi. Následovaly omezující normy vydané za okupace:⁶⁰

- Vládní nařízení č. 263/1939 Sb., o dočasných omezeních v živnostenském a jiném výdělečném podnikání, jež nahradilo roku 1940 nové nařízení č. 397
- Vládní nařízení č. 164/1940 Sb., o mimořádných opatřeních při zřízení a rozšiřování podniků
- Vládní nařízení č. 133/1942 Sb., o přizpůsobení průmyslu, obchodu a živností válečným úkonům
- Vládní nařízení č. 44/1943 Sb., o uvolnění pracovních sil k důležitým válečným úkonům

⁵⁹ SIRŮČEK P. et al. *Hospodářské dějiny a ekonomické teorie (vývoj – současnost – výhledy)*, Slaný : Melandrium, 2007, s. 83.

⁶⁰ MAREK P. *České živnostenstvo 1945 – 1960. Likvidace živnostníků, řemeslníků a obchodníků v českých zemích*. Brno : Nakladatelství Doplněk, 2006, s. 67.

- Vládní nařízení č. 121/1943 Sb., o zániku živnostenských oprávnění při šestiměsíčním neprovozování živnosti

Ve všech odvětvích národního hospodářství byly vybudovány pomocné orgány státu: ústřední svazy (např. Ústřední svaz průmyslu, dopravy, obchodu, peněžnictví aj.), které předávaly příkazy okupačního režimu českým podnikatelům.⁶¹ Direktivní řízení hospodářství ve prospěch Německa a válečných potřeb vedlo k důsledné stagnaci českého živnostenského podnikání a vyústilo v cílenou likvidaci živnostenských podniků. K tomuto stavu přispěl fakt, že okresní úřady v letech 1940 – 1943 zasílaly všechny opovědi (ohlášení) živností ke schválení ministerstvu hospodářství a práce, které nahradilo zrušené ministerstvo průmyslu, obchodu a živností, a v jehož čele stál nacista dr. Walter Bertsch.

3.4.3 Likvidace živnostenského podnikání v období vlády KSČ

Na politické a ekonomické změny a tím i na vývoj právních předpisů v oblasti živnostenského podnikání po osvobození Československa na jaře roku 1945 mělo vliv poválečné rozdělení světa a přechod Československa pod vliv Sovětského svazu. Tento proces nebyl v prvopočátku plánovaný a proto je důležité v souvislosti s recesí podnikatelských činností věnovat pozornost vývoji politické situace a legislativním procesům bezprostředně poválečného období, ale především po roce 1948.

Dekretem prezidenta republiky z 3. srpna 1944 o obnovení předmnichovského právního řádu byly zachovány právní předpisy z předválečných let a zrušeny předpisy vydané během druhé světové války, které nebyly v souladu s ústavou z roku 1920. Tímto dekretem byl převzat do právního řádu Československa také živnostenský řád z roku 1859.

Jednou z priorit státu v tomto období byla obnova zdecimované ekonomiky. Jedním z prostředků, jak tohoto cíle dosáhnout, bylo zestátnění některých klíčových odvětví průmyslu a výroby prostřednictvím dekretů prezidenta republiky. V první fázi se jednalo o dekret č. 100/1945 Sb., o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků energetického průmyslu, železáren, oceláren, hutí sléváren, válcoven, podniků kovodělného průmyslu a elektrotechnického průmyslu nad 500 zaměstnanců, podniků zbrojního a chemického průmyslu a celé řady dalších odvětví. V poslední jmenované kategorii byl pro znárodnění rozhodný určitý počet zaměstnanců v podniku v letech

⁶¹ GERŠLOVÁ J., SEKANINA M. *Zrození nové doby: stručné hospodářské dějiny českých zemí (od poloviny 19. století do konce 80. let 20. století)*. Ostrava – Valašské Meziříčí : Vysoká škola báňská – technická univerzita Ostrava, 1999, s. 89.

1938 až 1940. Dekret č. 101/1945 Sb. se týkal znárodnění průmyslových podniků. Dekret č. 102/1945 Sb. znárodněl akciové banky a dekret č. 103/1945 Sb. zestátnil soukromé pojišťovny. S vlastnickými právy přecházela do rukou státu také veškerá živnostenská oprávnění, patenty, licence, známky a vzory.

Současně s těmito dekrety vstoupil v platnost i zvláštní dekret, který opravňoval podnikové a závodní rady ke kontrole a účasti na řízení znárodněných i soukromých podniků.⁶²

Znárodnění z roku 1945 vytvořilo v Československu systém dvou sektorové ekonomiky, kde vedle sebe existoval jak sektor soukromý tak státní. Na zákonodárství z období protektorátu reagoval také dekret prezidenta republiky č. 63/1945 Sb. z 25. srpna 1945 o Hospodářské radě. Dekretální zákonodárství doplňovala některá vládní nařízení vlády, např. nařízení vlády č. 10/1945 Sb., kterým se zmocňoval ministr výživy k úpravě výroby, oběhu a spotřeby potravin a poživatin a nařízení vlády č. 55/1945 Sb., jímž se zmocňoval ministr zemědělství k opatřením v zemědělské výrobě.⁶³

Je důležité zmínit, že legislativní akty z roku 1945 měly za cíl podpořit růst národního hospodářství a zajistit výživu a sociální potřeby československého lidu a neměly účelně likvidovat podnikání. Byla pouze zachována regulace omezující živnostenské podnikání s ohledem na hospodářské a sociální motivy poválečného Československa.

Mezi tato omezující opatření patřil oběžník ministerstva průmyslu ze dne 2. srpna 1945, který všem živnostenským úřadům ukládal povinnost vyžadovat před povolením nové nebo rozšíření stávající živnosti vyjádření Ústředního svazu československého řemeslnictva a Ministerstva průmyslu. Roku 1947 pak živnostenské úřady obdržely přesné instrukce k povolování nových podniků, které byly rozděleny do pěti kategorií:⁶⁴

1. Obory předdimenzované, s nedostatkem materiálu a surovin, s nevyužitou kapacitou. Udělování oprávnění podnikat zde bylo přímo škodlivé. Patřili sem dlaždiči, asfaltér, radiotechnici, zlatníci, klenotníci, dýmkaři, hřebenáři, kartáčníci, štetkám, výrobci perleťového zboží, brašnáři, rukavičkáři, pletáři, tkalci, soukeníci, deštníkáři, kožešníci,

⁶² GERŠLOVÁ J., SEKANINA M. *Zrození nové doby: stručné hospodářské dějiny českých zemí (od poloviny 19. století do konce 80. let 20. století)*. Ostrava – Valašské Meziříčí : Vysoká škola báňská – technická univerzita Ostrava, 1999, s. 98.

⁶³ KUKLÍK J. et al. *Vývoj československého práva 1945 – 1989*. Praha : Linde, 2008, s. 38.

⁶⁴ MAREK P. *České živnostenstvo 1945 – 1960. Likvidace živnostníků, řemeslníků a obchodníků v českých zemích*. Brno : Nakladatelství Doplněk, 2006, s. 68.

výrobci klobouků, mydláři, cukráři, perníkáři, mlynáři, výrobci likérů a lihovin a další.

2. Obory, které stačily uspokojovat poptávku v místě i širším okruhu. Nebylo u nich žádoucí rozšiřování jejich podniků. K povolení pobočných závodů docházelo jen výjimečně. Výjimky se týkaly kamenosochařů, sklenářů, stavitelů, lakýrníků, natěračů, pokrývačů, tesařů, zedníků, hodinářů a mnohých dalších řemeslných činností.
3. Zvláště významné živnosti potřebné pro hospodářství, kde rozhodovalo o zahájení činnosti ministerstvo. Toto rozhodování se týkalo např. hrnčífů, sklářů, cihlářů, výrobců ohnivzdorného zboží, porcelánu, hospodářských strojů nebo těžby písku a kamene.
4. Obory u nich rozhodoval živnostenský úřad na základě posudku příslušné zájmové organizace (Obchodní a živnostenské komory): kamnáři, studnaři, kováři, nožíři, maséři. Šlo o nevýznamné obory z hlediska hospodářství.
5. Obory, které měly být podporovány a rozvíjeny a jejich povolování bylo neomezené. Byli to štukatěři, puškaři, rytci, řezbáři, soustružníci dřeva a další.

Cílená likvidace živnostenského podnikání byla plně zahájena až po roce 1948, kdy se do čela státu dostala KSČ, a došlo k nahrazení dosavadního demokratického režimu diktaturou. KSČ prosadila tzv. druhé znárodnění na základě novelizace dekretů z roku 1945 a vydáním nových zákonů, kterými byly zasaženy podniky, v nichž dosáhl počet 50 zaměstnanců kdykoliv v období od 1. ledna 1945 do roku 1948. Zároveň se znárodněly podniky vybraných oborů bez ohledu na počet činných osob nebo byla pro znárodnění využita jiná kritéria stanovená zákonem č. 114/1948 Sb. a 115/1948 Sb., které měnily dekrety prezidenta republiky č. 100 a 101 z roku 1945 (šlo např. o výrobní kapacitu tiskáren, pil, cihelen, pekáren a další stanovená odvětví).

Zákony č. 118/1948 Sb. a 119/1948 Sb. byl vyhlášen za monopol velkoobchod a zahraniční obchod. K likvidaci maloobchodu došlo vzápětí zákonem č. 120/1948 Sb., o znárodnění obchodních podniků s 50 nebo více činnými osobami. K dalším zákonům rozšiřujícím zestátnění soukromého sektoru patřily: zákon č. 121/1948 Sb., o znárodnění ve stavebnictví, zákon č. 122/1948 Sb., o organizaci a znárodnění cestovních kanceláří, zákon č. 123/1948 Sb., o znárodnění polygrafických podniků, zákon 124/1948 Sb., o znárodnění některých hostinských a výčepnických podniků a ubytovacích zařízení, zákon č. 125/1948 Sb., o znárodnění přírodních léčivých zdrojů a lázní a o začlenění a správě konfiskovaného lázeňského majetku, zákon č. 126/1948 Sb., o znárodnění některých šlechtitelských podniků.

Tyto zákony se často překračovaly, a proto již ke konci roku 1948 v Československu prakticky neexistovaly podniky s více než 20 zaměstnanci. Státní

sektor tehdy představoval 70 % tvorby národního důchodu a v průmyslu státní podniky představovaly 94,1 %.⁶⁵ Tento proces byl v rozporu s ústavním pořádkem, protože Ústava Československé republiky z roku 1948⁶⁶, která byla vyhlášena jako ústavní zákon č. 150/1948 Sb. ve článku VII obsahovala vymezení hospodářské soustavy na základě znárodnění nerostného bohatství, průmyslu, velkoobchodu a peněžnictví na vlastnictví půdy podle zásady „půda patří tomu, kdo na ní pracuje“ a na ochraně drobného a středního podnikání a na nedotknutelnosti osobního majetku. V kapitole osmé v § 158 zaručovala soukromé vlastnictví drobných a středních podniků do 50 zaměstnanců.

V rozporu s ústavou tak byl do roku 1950 zlikvidován maloobchod (zůstalo jen 5% obchodů z roku 1948) a to přímo zákonem nebo tlakem ze strany státu v podobě nemožnosti nakupovat na vázaném trhu a ze strany velkoobchodu byl zatížen velkými daněmi. Také silný politický tlak, který byl spojený s neustálými kontrolami zásob materiálu, zboží a finančních dokladů, s vysokými tresty za přestupky, s omezováním přidělu surovin a se zákazem zaměstnávat pracovníky, vedl k postupné likvidaci podnikání ve všech oborech.⁶⁷ Oběžníkem ministerstva lehkého průmyslu z března 1951 byl umožněn výkon živnosti soukromou osobou jen ve zcela výjimečných případech, pokus státní podniky nemohly dostatečně zajistit potřeby obyvatelstva a šlo o drobného živnostníka či řemeslníka.

Řemeslné živnosti byly likvidovány v širším časovém období a z příložené tabulky č. 1 vyplývá, že k největšímu úbytku živností v řemeslné výrobě došlo mezi roky 1948 a 1952. V tabulce jsou použity různé zdroje statistických údajů a proto v letech 1948 a 1952 jsou údaje zaokrouhlené. Přesto nám čísla ukazují, jak počty řemeslných živností klesaly a úměrně s nimi i počty zaměstnanců v těchto podnicích.

⁶⁵ KUKLÍK J. et al. *Vývoj československého práva 1945 – 1989*. Praha : Linde, 2008, s. 130.

⁶⁶ Československo. Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., Ústava Československé republiky. In *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé*. 1948, částka 52, s. 1081- 1110.

⁶⁷ GERŠLOVÁ J., SEKANINA M. *Zrození nové doby: stručné hospodářské dějiny českých zemí (od poloviny 19. století do konce 80. let 20. století)*. Ostrava – Valašské Meziříčí : Vysoká škola báňská – technická univerzita Ostrava, 1999, s. 117 -118.

Tabulka č. 1: Počty řemeslných živností a jejich zaměstnanců 1930 -1960

Počty řemeslných živností a jejich zaměstnanců 1930 - 1960		
Rok	Počet živností	Počet zaměstnanců
1930 ⁶⁸	720 007	3 076 982
1946 ⁶⁹	177 138	564 820
1948 ⁷⁰	220 000	570 000
1952 ⁷¹	91 000	109 000
1960 ⁷²	6553	6 601

Tabulka č. 2: Úbytek počtu řemeslných živností a jejich zaměstnanců v českých zemích v průběhu roku 1949

Úbytek počtu řemeslných živností a jejich zaměstnanců v českých zemích v průběhu roku 1949 ⁷³						
počet živností					počet zaměstnanců	
1. 1. 1949	1. 4. 1949	30. 6. 1949	30. 9. 1949	31. 12. 1949	1. 1. 1949	31. 12. 1949
179 043	169 614	165 612	163 725	157 604	465 213	339 695

Úbytek v řemeslných oborech podnikání (tabulka č. 2) během roku 1949 činil 21 439 živností. Tento úbytek představoval 12% snížení počtu řemeslných živností během jednoho roku. V případě zaměstnanců úbytek dosáhl počtu 125 518 zaměstnanců a představoval 27 % z počtu počátku sledovaného období. Na rozdíl procentuálního úbytku počtů živností a zaměstnanců se projevilo kritérium počtu zaměstnanců pro znárodnění stanovené novelizacemi dekretů prezidenta republiky a zákonů vydaných během roku 1949.

Celý proces likvidace živnostníků v druhé polovině 50. let souvisel s ideologickým posunem KSČ, kdy živnostenské podnikání bránilo novému režimu budování základů socialismu. Usnesením vlády č. 561 z 25. května 1957 bylo zakázáno zadávat práci živnostníkům pro socialistické organizace. „Tento proces byl

⁶⁸ MAREK P. *České živnostenstvo 1945 – 1960. Likvidace živnostníků, řemeslníků a obchodníků v českých zemích*. Brno : Nakladatelství Doplněk, 2006, s. 69. Dle: Naše řemeslo, 1, 1946, č. 1 – 2, s. 6.

⁶⁹ MAREK P. *České živnostenstvo 1945 – 1960. Likvidace živnostníků, řemeslníků a obchodníků v českých zemích*. Brno : Nakladatelství Doplněk, 2006, s. 71. Dle Národní archiv, Praha, fond 100/1, Generální sekretariát ÚV KSČ, 1945 – 1951, sv. 144, aj. 943.

⁷⁰ KUKLÍK J. et al. *Vývoj československého práva 1945 – 1989*. Praha : Linde, 2008, s. 131.

⁷¹ SIRŮČEK P. et al. *Hospodářské dějiny a ekonomické teorie (vývoj – současnost – výhledy)*, Slaný : Melandrium, 2007, s. 184.

⁷² SIRŮČEK P. et al. *Hospodářské dějiny a ekonomické teorie (vývoj – současnost – výhledy)*, Slaný : Melandrium, 2007, s. 191.

⁷³ MAREK P. *České živnostenstvo 1945 – 1960. Likvidace živnostníků, řemeslníků a obchodníků v českých zemích*. Brno : Nakladatelství Doplněk, 2006, s. 71. Dle Národní archiv, Praha, fond ÚPV – T, 1945 – 1959, i. č. 2533, sig. 325/16/1 – 4, k. 633.

právně založen na směrnicích ministerstva místního hospodářství o postupech národních výborů v živnostenských záležitostech z července roku 1957⁷⁴. Hospodářský útisk byl násoben politickým. Děti živnostníků nemohly studovat na vysokých školách a často ani na středních, dokonce bylo často znemožněno i vyučení v souladu s rodinnou tradicí řemesla. Podnikatelé byli nuceni vstupovat do státních nebo družstevních podniků.

Během 60. let 20. století zcela přestal existovat soukromý sektor a byla dovršena likvidace živnostenského podnikání. Nová socialistická ústava z roku 1960, která byla vydána jako ústavní zákon č. 100/1960 Sb., v článku 8 vymezila společenské vlastnictví na dvě základní formy: státní vlastnictví a družstevní vlastnictví. Článek 9 této ústavy sice ještě připouštěl drobné soukromé hospodářství založené na osobní práci, ale skutečností, že celá hospodářská soustava podléhala státnímu plánování, se živnostenské podnikání stalo pouze okrajovou a zanedbatelnou součástí národní ekonomiky. Živnostenský řád byl zrušen zákoníkem práce roku 1965. Ekonomickou činnost v Československé socialistické republice reguloval až do roku 1991 hospodářský zákoník z roku 1964.

V 70. letech minulého století se projevíly mezery v poskytování některých služeb státní ekonomikou a proto KSČ učinila minimální ústupek směrem k soukromým činnostem prostřednictvím nařízení vlády č. 154/1982 Sb. ze dne 8. prosince 1982, o poskytování služeb občanů na základě povolení národního výboru. Povolení se týkalo řemeslnických prací, údržby domovního majetku a bytů, osobních služeb, úklidových služeb, služeb nosičů, kopáčských prací a provozování přívozu. Dalšími podobnými předpisy bylo nařízení vlády č. 63/1984 Sb., o poskytování dočasného ubytování se souhlasem národního výboru a dále nařízení vlády č. 1/1988 Sb., o prodeji zboží a poskytování jiných služeb na základě povolení národního výboru.

⁷⁴ KUKLÍK J. et al. *Vývoj československého práva 1945 – 1989*. Praha : Linde, 2008, s. 132.

4 Současná právní úprava živnostenského podnikání

4.1 Reforma ekonomiky a právního řádu po roce 1989

Politické změny konce roku 1989 vedly k reformám hospodářského systému a k přechodu na tržní ekonomiku. S tímto procesem souvisela i obnova a rozvoj soukromého podnikání. V období transformace hospodářství bylo nutné přistoupit k celé řadě legislativních zásahů do právního řádu. Mnoho právních předpisů muselo být novelizováno a celá řada nových zákonů přijata.

V první řadě bylo důležité změnit ústavní pořádek. Ústavním zákonem č. 100/1990 Sb. se měnil ústavní zákon č. 100/1965 Sb., Ústava Československé federativní republiky a ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci. Tento zákon zajistil vlastnické a majetkové právo občanů a právnických osob a převod státního majetku do vlastnictví občanů a právnických osob. Dále zaručil vytváření stanovených podmínek pro rozvoj a ochranu podnikání a hospodářské soutěže ze strany státu a měnil hospodářskou politiku.⁷⁵

Ústavní zákon č. 100/1990 Sb. byl právním rámcem pro soukromé podnikání a musely s ním být v souladu ostatní zákony. K novelizovaným a zcela nově přijatým právním předpisům, které regulovaly hospodářskou činnost dle M. Bartoškové a M. Bartošíka⁷⁶ patřily:

- Zákon č. 103/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje hospodářský zákoník
- Zákon č. 106/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o hospodářské arbitráži
- Zákon č. 111/1990 Sb., o státním podniku
- Zákon č. 104/1990 Sb., o akciových společnostech
- Zákon č. 112/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 173/1988 Sb., o podniku se zahraniční majetkovou účastí
- Zákon č. 113/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 42/1980 Sb., o hospodářských stycích se zahraničím ve znění zákona č. 102/1988 Sb.
- Zákon č. 116/1990 Sb., o nájmu a podnájmu nebytových prostor

⁷⁵ Československo. Ústavní zákon č. 100/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé federativní republiky, a ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci. In *Sbírka zákonů, Československá federativní republika*. 1990, částka 21, s. 402-403.

⁷⁶ BARTOŠÍKOVÁ M., BARTOŠÍK M. *Průvodce zákonem o soukromém podnikání*. Praha : Spektrum, 1990, s. 4.

- Zákon č. 110/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení a zákon č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců
- Zákon č. 107/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 73/1952 Sb., o dani z obratu, ve znění zákona č. 112/1966 Sb., o zemědělské dani
- Zákon č. 108/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 157/1989 Sb., o důchodové dani
- Zákon č. 118/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 68/1979 Sb., o silniční dopravě a vnitrostátním zasilatelství
- Zákon č. 114/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 123/1975 Sb., o užívání půdy a jiného zemědělského majetku k zajištění výroby, ve znění zákona č. 95/1988 Sb.
- Zákon č. 109/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 162/1989 Sb., devizový zákon
- Zákon č. 175/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní zákon
- Zákon č. 178/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní řád
- Zákon ČNR č. 127/1990 Sb., o některých opatřeních souvisejících s vydáním zákona o soukromém podnikání občanů (viz. příloha II této práce)
- Nařízení vlády č. 121/1990 Sb., o pracovněprávních vztazích při soukromém podnikání (viz. příloha III této práce)
- Vyhláška č. 135/1990 Sb., o odměňování pracovníků při soukromém podnikání

Po významné novelizaci hospodářský zákoník upravoval vztahy vznikající při podnikatelské činnosti právnických i fyzických osob, vztahy při hospodářském styku právnických osob a majetkovou odpovědnost v těchto vztazích, státní vlastnictví a jeho výkon a vlastnictví právnických osob, pokud toto vlastnictví neupravoval jiný zákon. Dále stanovil vznik, poměry, zánik a další povinnosti obchodních společností, tiché společnosti, konsorcia a společného podniku, podnikový rejstřík, hospodářské pokuty, orgány hospodářského řízení, jejich oprávnění vydávat opatření ve vztazích při řízení hospodářské činnosti organizací a majetkovou odpovědnost vyplývající z těchto vztahů, obchodní název – firmu a nekalou soutěž.⁷⁷

⁷⁷ Československo. Zákon č. 109/1964 Sb., hospodářský zákoník. In *Sbírka zákonů, Československá socialistická republika*. 1964, částka 47, s. 730-784.

4.2 Zákon o soukromém podnikání občanů

Zákon 105/1990 Sb., o soukromém podnikání občanů, účinný od 1. května 1990, se stal během přechodného období (do vydání současného živnostenského zákona) důležitým právním předpisem, který umožnil během transformace hospodářství individuální podnikání.

Obecná ustanovení zákona zakládala právo občana na samostatné podnikání nebo společné vytvářením obchodních společností, tichých společností či konsorcií. Dále vylučovala z podnikání ty činnosti, které byly upraveny jinými zákony, zaručoval podnikatelům právo zaměstnávat neomezený počet pracovníků a odkazoval na pracovní právní předpisy, které se týkaly vztahů mezi zaměstnavatelem a jeho pracovníky.⁷⁸

Druhá část zákona se věnovala oprávnění k podnikatelské činnosti, které vznikalo registrací na základě žádosti u okresního národního výboru (§ 1 odst. 1 zákona České národní rady č. 127/1990 Sb., o některých opatřeních souvisejících s vydáním zákona o soukromém podnikání občanů) za předpokladu splnění podmínek, stanovené tímto zákonem. Podmínky registrace byly rozděleny dle různých kritérií, a to podmínky týkající se podnikatele a předmětu podnikání.⁷⁹ Podmínkou registrace byl věk 18 let, způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost a odborná způsobilost, pokud to povaha činnosti vyžadovala. Pokud stanovil specifický zákon, požadovalo se zvláštní povolení, oprávnění nebo průkaz způsobilosti.⁸⁰ Zákon č. 105/1990 Sb. stanovil náležitosti žádosti o registraci, povinnosti podnikatele, případy a podmínky zrušení registrace. Novela zákona o soukromém podnikání občanů provedená zákonem č. 219/1991 Sb. vymezovala a nově stanovila zemědělskou výrobu provozovanou samostatně hospodařícími rolníky jako podnikatelskou činnost.

Třetí část zákona se věnovala právním poměrům podnikatelů. Zde zákon např. stanovil, za kterých podmínek je podnikatel povinen se zapsat do podnikového rejstříku, a v bezpodílovém spoluvlastnictví manželů při zahájení podnikání povinnost souhlasu druhého manžela.⁸¹

⁷⁸ Československo. Zákon č. 105/1990 Sb., o soukromém podnikání občanů, §1 – 5. In *Sbírka zákonů, Československá federativní republika*. 1990, částka 23, s. 462-463.

⁷⁹ BARTOŠÍKOVÁ M., BARTOŠÍK M. *Průvodce zákonem o soukromém podnikání*. Praha : Spektrum, 1990, s. 42.

⁸⁰ Československo. Zákon č. 105/1990 Sb., o soukromém podnikání občanů, §6 a 7. In *Sbírka zákonů, Československá federativní republika*. 1990, částka 23, s. 463.

⁸¹ Československo. Zákon č. 105/1990 Sb., o soukromém podnikání občanů. §13 – 27. In *Sbírka zákonů, Československá federativní republika*. 1990, částka 23, s. 465-466.

Všechna rozhodnutí dle tohoto zákona byla přezkoumatelná krajským soudem dle § 244 a následujících občanského soudního řádu.

Podle přechodných a závěrečných ustanovení zákona 105/1990 Sb., o soukromém podnikání občanů, byla povolení k prodeji zboží a poskytování jiných služeb dle zákona č. 1/1988 Sb. a souhlas národního výboru k poskytování dočasněho ubytování v soukromí podle nařízení vlády č. 63/1984 Sb. považována za registraci podle tohoto zákona. Paragraf 33 zákona o soukromém podnikání občanů zaručoval nepoužitelnost některých ustanovení dekretů prezidenta republiky z roku 1945 a dalších zákonů z roku 1948, která znárodňovala podniky dle různých kritérií, zmíněných v kapitole 3 této práce.

Současně se zákonem č. 105/1990 Sb. o soukromém podnikání občanů nabyt účinnosti zákon č. 127/1990 Sb., o některých opatřeních souvisejících s vydáním zákona o soukromém podnikání občanů, který vymezoval kompetence k registraci podnikatelů, ukládání pokut podnikatelům okresním národním výborům a jejich příslušnost dle trvalého místa podnikatelské činnosti. Ministerstvu vnitra stanovil povinnost spolupracovat při výkonu státní správy na úseku soukromého podnikání s příslušnými ústředními orgány státní správy a jeho právo na vyžadování potřebných stanovisek a vyjádření. Rušil také platnost povolení udělených občanům podle zákona č. 127/1981 Sb., o vnitřním obchodě, a podle vyhlášky ministerstva školství a kultury č. 104/1965 Sb., o soukromém vyučování v oboru cizích jazyků. Podobně zákon č. 105/1990 Sb. rušil některá ustanovení a právní předpisy z doby před rokem 1989, které by byly v rozporu s právním pořádkem, a nově upravoval hospodářskou činnost.⁸²

Dne 1. května 1990 nabylo účinnosti nařízení vlády č. 121/1990 Sb., o pracovněprávních vztazích při soukromém podnikání ze dne 23. dubna 1990, které určovalo ustanovení zákoníku práce, která se nepoužila na vztahy mezi podnikatelem a pracovníkem. Upravovalo kolektivní smlouvy, okamžité zrušení pracovního poměru nebo dohody o práci konané mimo pracovní poměr, pracovní řády, pracovní dobu, mzdy a péči o pracovníky.

Po zhodnocení obsahu a formy se první právní úprava v oblasti živnostenského podnikání jeví velice obecnou a z dnešního pohledu neuspořádanou. Tento názor podporuje dodatečné vydávání dalších předpisů, které následně upravovaly další specifické otázky tohoto podnikání. Přes všechny uvedené nedostatky byl zákon

⁸² Československo. Zákon č. 127/1990 Sb., o některých opatřeních souvisejících s vydáním zákona o soukromém podnikání občanů, §6. In *Sbírka zákonů, Československá federativní republika*. 1990, částka 26, s. 552-553.

o soukromém podnikání občanů předpokladem pro rozvoj podnikatelské činnosti a jeho nejdůležitějším posláním bylo zajištění podnikatelské svobody.

4.3 Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání

Současnou platnou normou určující podmínky živnostenského podnikání fyzických a právnických osob je zákon č. 455/1991 Sb. o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), jehož koncepce vychází z přesvědčení, že základním faktorem rozvoje ekonomiky je trh, který je nutno regulovat administrativními nástroji prostřednictvím veřejnoprávního předpisu. Ochrana veřejného zájmu je však uplatňována pouze v nezbytné míře a proto jsou v živnostenském zákonu požadavky na podnikatele a provozování živnosti odstupňovány a zároveň je zachován princip živnostenské svobody. „Živnostenský zákon tak v souladu s ústavním pořádkem zvolil řešení spočívající v široké liberalizaci podmínek samotného zahájení živnostenského podnikání, při současném položení důrazu na odbornou způsobilost provozovatelů některých živností.“⁸³ Tato koncepce navazovala na zásady dřívější živnostenské úpravy platné v období první Československé republiky s tím, že se do ní promítly liberalizační prvky obdobných právních úprav rozvinutých tržních ekonomik.

4.3.1 Nejdůležitější změny živnostenského zákona

Živnostenský zákon nabyl účinnosti 1. ledna 1992 a za dobu své působnosti byl mnohokrát novelizován (jednotlivé novely zákona jsou uvedeny v příloze IV této práce). Některé novely byly menšího významu, upravovaly jednotlivá ustanovení zákona v závislosti na změnách zvláštních právních předpisů. Jiné novely naopak zasahovaly zásadně do znění, přičemž měnily základní principy zákona, upřesňovaly a zjednodušovaly podmínky živnostenského podnikání a upravovaly podmínky prokazování odborné způsobilosti.

Už během prvních pěti let existence byl živnostenský zákon více jak desetkrát novelizován. První změny byly menšího rozsahu a v souvislosti se zákony, jimiž byly reglementaci podle živnostenského zákona podřízeny další živnosti (zákon č. 303/1993 Sb., zákon č. 136/1994 Sb. a zákon č. 200/1994 Sb.), a se zákony, kterými byly některé činnosti z působnosti živnostenského zákona vyloučeny (např. zákon č. 591/1992 Sb., zákon č. 273/1993 Sb., zákon č. 273/1995 Sb.).

⁸³ HORZINKOVÁ E. *Koncesní systém v živnostenském podnikání*. Olomouc : Nakladatelství ANAG, 2002, s. 23.

Z hlediska praxe je vždy nutné přihlédnout i k nepřímým změnám zákona, ke kterým docházelo a stále dochází v souvislosti se změnami jiných zákonů. Především jde o právní úpravy specifických oblastí, jejichž výčet je součástí práce v příloze č. V. Jsou to zákony a jiné právní předpisy, na které živnostenský zákon odkazuje v poznámkách pod čarou. Bezmála polovina těchto odkazovaných předpisů souvisí s § 3 živnostenského zákona, jenž je negativní definicí živnosti a taxativně vymezuje činnosti, které nespádají do jeho působnosti.

Až novelizace provedená **zákonem č. 286/1995 Sb.** byla rozsáhlou a znamenala celkem 114 zásahů do textu zákona o živnostenském podnikání. Přinesla zásadní úpravu podmínek podnikání tím, že usnadňovala vstup do podnikání snížením kritérií na požadovanou odbornou způsobilost a snížila počet regulovaných živností. Živnostmi řemeslnými byla pouze klasická řemesla, živnostmi vázanými se staly ty činnosti, jejichž výkon vyžadoval zvláštní odbornou způsobilost a koncesovanými živnostmi byly takové, ke kterým byl potřeba státní souhlas. Touto novelou bylo zavedeno provozování živnosti tzv. průmyslovým způsobem. Činnost provozovaná průmyslovým způsobem zahrnovala v rámci jednoho pracovního procesu více dílčích činností, které samy o sobě naplňovaly znaky živnosti a využívala organizačního oddělení výkonu dílčích prací, postupů nebo úkonů, zejména řídicích a obchodních prací a jejich členění podle profesí (§7a zákona 455/1991 Sb.⁸⁴) Text zákona doznal řady změn i v ustanovení týkající se odpovědného zástupce, dále v ustanovení, které upřesnilo dokládání bezúhonnosti zahraničními osobami a v ustanovení, podle kterého se před živnostenským úřadem jedná v českém jazyce.

Další významnou novelu představovalo přijetí **zákona č. 356/1999 Sb.**, který zásadně měnil živnostenský zákon v ustanoveních např. týkajících se opět odpovědného zástupce, podmínek prokazování odborné způsobilosti pro řemeslné živnosti, provozoven a povinností podnikatele vůči živnostenským úřadům. Podstatné změny se týkaly jak obecné textové části, tak i jednotlivých příloh zákona, které obsahují výčet jednotlivých druhů reglementovaných živností a podmínek jejich provozování, s ohledem na změny zvláštních právních předpisů.

⁸⁴ Československo (Česko). Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon). In *Sbírka zákonů. Československá federativní republika*. 1991, částka 87, s.2122-2160.

Zmíněná novela byla z části reakcí na nutnost stanovení přesnějších a přísnějších kritérií pro vstup do podnikání a z části snahou o přiblížení právní úpravy podmínkám stanovených v zemích Evropské unie.⁸⁵

V roce 2001 až 2003 byl živnostenský zákon mnohokrát přímo i nepřímo novelizován dalšími předpisy, které měnily jednotlivé přílohy zákona.⁸⁶

Od 1. května 2004 je Česká republika členským státem Evropské unie a k tomuto datu nabyla účinnosti tzv. **euronovela**, která byla přijata **zákonem č. 167/2004 Sb.** z důvodu harmonizace českého živnostenského práva s právem EU. Byly vytvořeny zcela odlišné podmínky pro podnikání občanů z členských států EU, zjednodušilo se prokazování splnění všeobecných i zvláštních podmínek pro provozování živnosti u osob žijících na území EU.

V souladu s články 49 a následujícími Smlouvy o založení Evropského společenství byl zaveden zcela nový institut tzv. volné poskytování služeb, který představuje možnost podnikatele z členského státu EU, Evropského hospodářského prostoru a Švýcarské konfederace dočasně, příležitostně poskytovat služby na území ČR bez živnostenského oprávnění vydaného příslušným českým orgánem. Toto právo je od této doby odvozeno od jeho podnikatelského oprávnění z domovského státu.⁸⁷

Nová úprava vnesená do živnostenského zákona byla důvodem realizace svobody usazování jako práva občana EU, stanoveného článkem 18 Smlouvy o založení Evropského společenství, svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států EU. Změny se týkají také předkládání cizojazyčných dokladů předkládaných živnostenským úřadům, pro které ode dne účinnosti zákona č. 167/2004 Sb. neplatí povinnost překladu tlumočnickem zapsaným v seznamu znalců a tlumočnicků a ověření pravosti podpisu a otisku razítka (tj. superlegalizace či doložka o ověření tzv. apostila), pokud nejsou pochybnosti o pravosti podpisu nebo otisku razítka na listině překládané občanem členského státu EU. Pro občany EU byla také zrušena povinnost opatření nostrifikační doložky nebo osvědčením o uznání dle zvláštního právního předpisu k dokladům o vzdělání.

Pro uznávání odborné kvalifikace jako související oblast s živnostenským podnikáním se stal obecným právním předpisem zákon č. 18/2004 Sb., o znávaní

⁸⁵ BABŠICKÁ V. *Živnostenský zákon s komentářem a vzorky podání*. Praha : Nakladatelství Polygon, 2000, s 4.

⁸⁶ HORZINKOVÁ E. *Živnostenský zákon v praxi 2008/2009*. Olomouc : Nakladatelství ANAG, 2008, s. 7.

⁸⁷ BABŠICKÁ V. *Živnostenský zákon s komentářem včetně prováděcích a souvisejících předpisů a vzorů podání*. Praha : Nakladatelství Polygon, 2005, s. 7 -8.

odborné kvalifikace státních příslušníků členských států Evropské unie a o změně některých zákonů (zákon o uznávání odborné kvalifikace), který transponuje některé směrnice ES a živnostenský zákon na ně odkazuje.⁸⁸

Nově prokazují občané EU bezúhonnost pouze předložením dokladu státu, jehož jsou příslušníkem, a pokud tento doklad stát nevydává, lze jej nahradit prohlášením bezúhonnosti nebo dokladem o uznání odborné kvalifikace, jestliže tento doklad prokazuje také splnění podmínky bezúhonnosti. Toto ustanovení znamená, že občan EU nepředkládá výpis z rejstříku trestů České republiky.

Mimo jiní „euronovela“ zpřesňuje podmínky pro provozování živnosti v případě přeměny obchodní společnosti nebo družstva, ruší rozdělení živností na obchodní, výrobní a poskytující služby, přearažuje některé koncesované živnosti do živností vázaných.

Z důvodu sladění českého práva s právem EU došlo během následujících dvou let k velkému počtu změn živnostenského zákona. Jedná se o většinu změn uvedených v příloze IV této práce v období mezi nabytím účinnosti výše zmiňovaného zákona č. 167/2004 Sb. až do současnosti.

V roce 2006 byla provedena **zákonem č. 214/2006 Sb.** další přímá novela živnostenského zákona měnící jeho obecnou část. Byla zaměřená na zjednodušení postupu registrace živnostníků, a proto se týkala také zákona č. 570/1991 Sb., o živnostenských úřadech, a zákonů, které se dotýkají provozování živnostenských činností, např. zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, zákona č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění, zákona č. 480/2004 Sb., o některých službách informační společnosti, zákona č. 159/1999 Sb., o některých podmínkách podnikání v oblasti cestovního ruchu, zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele.⁸⁹

Přijetím tohoto zákona se obecní živnostenské úřady staly centrálními registračními místy (CRM), kde může podnikatel činit úkony směřující k jiným orgánům státní správy (finanční úřady, okresní správy sociálního zabezpečení, zdravotní

⁸⁸ HORZINKOVÁ E., BĚHOUNEK P. *Aspekty živnostenského podnikání v praktických aplikacích. Živnostenské právo, daňová legislativa, sociální a zdravotní pojištění živnostníků.* Praha : 1. VOX a.s., 2005, s. 8.

⁸⁹ Česko. Zákon č. 214/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In *Sbírka zákonů, Česká republika.* 2006, částka 71, str. 2681 – 2690.

pojišťovny a úřady práce), ale pouze v rámci podání na živnostenském úřadu. Za tímto účelem byly zavedeny „Jednotné registrační formuláře“, prostřednictvím kterých může učinit podnikatel tato podání vůči zmíněným státním orgánům.

Funkce CRM⁹⁰:

Ve vztahu k živnostenskému úřadu:

- Ohlášení živnosti
- Žádost o koncesi
- Oznámení změny, resp. doplnění údajů dle § 49, resp. § 56 živnostenského zákona
- Žádost o zrušení živnostenského oprávnění
- Oznámení o zahájení/ukončení provozování živnosti v provozovně
- Oznámení o přerušení provozování živnosti
- Oznámení o pokračování v provozování živnosti před uplynutím doby, na kterou bylo provozování živnosti přerušeno

Ve vztahu k finančnímu úřadu:

- Přihláška k registraci k dani z příjmů právnických osob
- Přihláška k registraci k dani z přidané hodnoty
- Přihláška k dani z nemovitosti
- Přihláška k dani silniční
- Přihláška k registraci pro plátcovy pokladny
- Přihláška k registraci stále provozovny
- Přihláška k dani z příjmů jako plátcí: daně z příjmů ze závislé činnosti a funkčních požitků, daně z příjmů vybírané srážkou podle zvláštní sazby daně, zajišťující daň z příjmů

Ve vztahu k Úřadu práce:

- Hlášení volného pracovního místa a jeho obsazení

Uvedená novela opět měnila vztah k příslušníkům členských států EU, za které jsou změnou považováni za státní příslušníky členského státu EU také příslušníci třetích zemí, kterým bylo členským státem přiznáno postavení dlouhodobě pobývajícího rezidenta. Tyto osoby však nemohou poskytovat dočasné služby ve smyslu § 69a)

⁹⁰ Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Rádce (nejen pro začínající) podnikatele* [online]. 2011 [cit. 2011-01-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpo.cz/dokument78460.html#odstavec32>>.

živnostenského zákona.⁹¹ Měnil se i text zákona v obecné části a dále příloha č. 1 k zákonu, kam přibyly dvě nové řemeslné živnosti: Malířství, lakýrnictví a natěračství a Podkovářství.

Poslední zásadní změnu provedenou zákonem 130/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, můžeme považovat za zásadní, protože představuje pro živnostníky snadnější start do podnikání tím, že snižuje administrativní zátěž – snížení úkonů vůči živnostenskému úřadu a jeho návštěv, usnadňuje začínajícím podnikatelům (především absolventům škol) vstup do podnikání, snižuje náklady na správní poplatky za další ohlášení či žádost o koncesi. Snížil se počet živností a to především zásahem v oblasti volných živností, které překvalifikovala do jediné „Výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona“, kterou pouze rozčlenila do oborů. Některé živnosti řemeslné, vázané a koncesované sloučila.

Novela zrušila místní příslušnost živnostenských úřadů dle trvalého bydliště nebo sídla v souladu s poskytováním informačního systému živnostenského rejstříku a podnikatelům umožnila komunikaci ohledně ohlášení živnosti, žádosti o koncesi nebo jejich změn s kterýmkoliv obecním úřadem na území ČR. Prokazování některých skutečností a dokládání některých dokladů se stalo jednoduššími. Například bylo odstraněno prokazování praxe u některých živností a byla zrušena povinnost podnikatele oznamovat živnostenskému úřadu změnu údajů, pokud již byly zapsány v obchodním rejstříku.

Podnikatel má změnou zákona možnost činit podání vůči živnostenskému úřadu prostřednictvím kontaktního místa veřejné správy Českého podacího ověřovacího informačního národního terminálu (Czech Point) a v zahraničí na zastupitelských úřadech. Dalšími kontaktními místy se staly:⁹²

- Notáři
- Krajské úřady
- Matriční úřady
- Obecní úřady a úřady městských částí
- Držitel poštovní licence
- Hospodářská komora ČR

⁹¹ HORZINKOVÁ E. *Živnostenský zákon v praxi 2008/2009*. Olomouc : Nakladatelství ANAG, 2008, s. 9.

⁹² Česko. Zákon č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2000, částka 99, str. 4666 – 4671.

Činnost kontaktních míst upravuje § 8a zákona č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů.

V nové podobě obecné části živnostenského zákona se projevilo i dosavadní vydávání živnostenského oprávnění ve formě živnostenského listu, které bylo nahrazeno výpisem ze živnostenského rejstříku jako jediného dokumentu.⁹³ Novinkou bylo také to, že podnikatel nepředkládá doklad o bezúhonnosti, ale živnostenský úřad si jej v případě českých fyzických osob nebo osob, jejichž posledním místem pobytu byla Česká republika, žádá sám od správce Rejstříku trestů elektronickou cestou. Kromě toho už není podnikatel povinen předkládat doklad o daňové, sociální a zdravotní bezdlužnosti.

Během uplynulých dvou let 2009 a 2010 byl živnostenský zákon opět několikrát novelizován, ale nešlo o zásadní změny. Jednalo se především o změny v souvislosti s vlivem jiných právních předpisů na text zákona. Příkladem je zákon č. 155/2010 Sb., kterým se mění některé zákony ke zkvalitnění jejich aplikace a ke snížení administrativní zátěže podnikatelů, nebo zákon č. 424/2010 Sb., o základních registrech, ve znění zákona č. 100/2010 Sb., a další související zákony, který stanovil lhůtu živnostenským úřadům pro přidělení identifikačních čísel provozovněm a podnikatelům povinnost toto číslo užívat. K 1. lednu 2011 nabyl účinnosti zatím poslední zákon měnící živnostenský zákon. Zákon č. 427/2010 Sb. změnil povinnost zápisu cizinců do obchodního rejstříku v pouhou možnost a tím se změnil režim vzniku živnostenského oprávnění u těchto podnikajících osob na den ohlášení živnosti nebo nabytím právní moci rozhodnutí o udělení koncese.

4.3.2 Změny vybraných institutů živnostenského zákona

Všeobecná ustanovení zákona vymezují působnost živnostenského zákona a definují živnost jak pozitivně, tak negativně výčtem vyloučených činností. Mezi živnosti dle § 3 živnostenského zákona nepatří činnosti vyhrazené zvláštními zákony, činnosti související s výkonem správy autorských práv a práv příbuznému autorskému právu, činnosti vykonávané podle zákona o vynálezech; činnosti fyzických osob regulované zvláštními předpisy (např. lékaři, lékárníci, veterináři, advokáti, znalci a tlumočníci, auditoři, úředně oprávnění zeměměřičští inženýři); dále činnosti specificky upravené (činnost bank, pojišťoven, pořádání loterií, hornická činnost,

⁹³ Česko (Československo). Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon). In *Sbírka zákonů. Československá federativní republika*. 1991, částka 87, s.2122-2160.

výroba elektřiny, zemědělství, výchova a vzdělávání na základních, středních a vysokých školách apod.)

V § 5 – 18 zákon upravuje provozování živnosti. Definuje subjekty oprávněné provozovat živnost. Jsou jimi české i zahraniční fyzické osoby nebo právnické osoby splňující podmínky dané zákonem. Všeobecnými podmínkami jsou u fyzických osob: dosažení věku 18 let, způsobilost k právním úkonům a bezúhonnost. U právnických osob jsou všeobecné podmínky odvozeny z § 19 odst. 5 občanského zákoníku, kdy právnické osoby nabývají způsobilosti mít práva a povinnosti zápisem do obchodního nebo obdobného rejstříku.⁹⁴ V případě zahraničních osob doznal text živnostenského zákona zásadní změnu účinnou k 1. lednu 2011 a to v návaznosti na změnu zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, který byl změněn zákonem č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, jímž je zrušena povinnost zápisu do obchodního rejstříku pro zahraniční osoby z tzv. třetích států.

Subjektivním právem podnikatele je živnostenské oprávnění, které je vázáno na konkrétní osobu podnikatele a není přenositelné na jiné osoby, pokud zákon nestanoví jinak. Na základě tohoto oprávnění lze živnost provozovat na celém území České republiky. Vznik tohoto oprávnění je vázáno na typ subjektu podnikatelské činnosti a zároveň na živnost, o kterou se jedná. V případě ohlašovací živnosti (volná živnost, řemeslné živnosti a vázané živnosti) vzniká oprávnění k provozování živnosti dnem ohlášení, pokud jsou splněny podmínky provozování živnosti. U koncesovaných živností oprávnění vzniká dnem nabytí právní moci rozhodnutí o udělení živnosti. Tento princip vzniku oprávnění se týká všech osob oprávněných podnikat, na které se nevztahuje povinnost zápisu do obchodního nebo obdobného rejstříku. V opačném případě pak živnostenské oprávnění vzniká dnem zápisu do uvedených rejstříků.

Institut odpovědného zástupce a podmínky, které musí splňovat, upravuje § 11 zákona. Odpovědný zástupce je fyzickou osobou, jejímž prostřednictvím podnikatel provozuje živnost. Povinně je ustanovován v případě, kdy fyzická osoba nesplňuje zvláštní podmínky, tj. odbornou kvalifikaci, nebo právnická osoba vždy tam, kde se

⁹⁴ HORZINKOVÁ E. *Živnostenský zákon v praxi 2010/2011*. Olomouc : Nakladatelství ANAG, 2010, s. 37.

prokazuje odborná způsobilost.⁹⁵ Od 1. srpna 2006 byla vypuštěna povinnost právnických osob ustanovit odpovědného zástupce pro výkon volné živnosti (respektive do 1. srpna 2008 pro výkon volných živností). Od 1. srpna 2008 bylo omezení dvou subjektů, pro které mohla být fyzická osoba ustanovena jako odpovědný zástupce, rozšířena na čtyři subjekty.

Novelou zákona provedenou zákonem č. 130/2008 byly provozovny, rozděleny na provozovny oznamované živnostenskému úřadu, na mobilní provozovny a na automaty nebo obdobná zařízení. A byla stanovena specifika prokazování či neprokazování vlastnického či užívacího práva. Pro mobilní provozovny a automaty byly minimalizovány oznamovací povinnosti v souladu s principem snižování administrativní zátěže podnikatelů. Tento pozměňovací předpis dále upravil pravidla označování provozoven, ke kterému v roce 2010 zákonem č. 424/2010 Sb., kterým se mění zákon č. 111/2009 Sb., o základních registrech, ve znění zákona č. 100/2010 Sb., a další související zákony, přibyla povinnost označit provozovnu identifikačním číslem provozovny. Podnikatel je tímto identifikačním údajem označit provozovnu nejpozději do 1. srpna 2012.

Druhá část živnostenského zákona je věnována druhům živností. Živnosti se dělí na ohlašovací a koncesované. Mezi ohlašovací patří živnosti řemeslné, vázané a volná živnost. Jediná volná živnost byla zavedena zákonem č. 130/2008 Sb. a nahradila stávající původní jednotlivé volné živnosti. Tato část zákona také vymezuje odbornou způsobilost pro výkon jednotlivých druhů živností.

Třetí část zákona definuje rozsah živnostenského oprávnění, jenž je posuzován dle uvedeného předmětu podnikání ve výpisu s přihlédnutím k nařízení vlády č. 278/2008 Sb., o obsahových náplních jednotlivých živností. U živností uvedených v přílohách 2 a 3 živnostenského zákona (tj. živnosti vázané a koncesované) je rozsah oprávnění vymezen dokladem vydaným zvláštním orgánem podle zvláštního právního předpisu, pokud je stanoveno těmito přílohami. § 31 zákona upravuje povinnosti podnikatele, ve kterém novela z roku 2008 změnila možnost přerušování živnosti ze dvou let na dobu neurčitou a vypustila povinnost mít v provozovně pro účely kontroly průkaz živnostenského oprávnění. V roce 2010 naopak přibyla povinnost nejpozději ke dni ukončení činnosti v provozovně oznámit živnostenskému úřadu adresu, na jaké lze vypořádat případné závazky po dobu 4 let po ukončení činnosti v provozovně.

⁹⁵ HORZINKOVÁ E. *Živnostenský zákon v praxi 2010/2011*. Olomouc : Nakladatelství ANAG, 2010, s. 59.

Čtvrtá část upravuje proces ohlášení živnosti a žádosti o koncesi z pohledu podnikatele i živnostenského úřadu. Stanoví náležitosti ohlášení a žádosti, doklady předkládané podnikatelem a upravuje proces rozhodování o koncesi. Součástí této části jsou ustanovení o zániku živnosti a o živnostenském rejstříku, které novelami z roku 2008, 2009 a 2010 doznaly také velké změny v souvislosti s tendencí snížit administrativní zátěž podnikatele a v souvislosti se změnami jiných právních předpisů, které se promítly do textu živnostenského zákona.

Úprava páté části živnostenského zákona spočívá ve vymezení kontroly, která se řídí zákonem č. 552/1991 Sb., o státní kontrole, ve znění pozdějších předpisů a je prováděna zaměstnanci živnostenských úřadů v rozsahu stanoveném zákonem č. 570/1991 Sb., o živnostenských úřadech, ve znění pozdějších předpisů.⁹⁶ Změnou provedenou zákonem č. 130/2008 Sb. byly správní delikty rozděleny na přestupky nepodnikajících fyzických osob a na správní delikty právnických osob a podnikajících fyzických osob a stanoveny jejich jednotlivé skutkové podstaty a sankce za ně.

⁹⁶ HORZINKOVÁ E. *Živnostenský zákon v praxi 2008/2009*. Olomouc : Nakladatelství ANAG, 2008, s. 92.

5 Zhodnocení vlivu proměn živnostenského práva na počty podnikatelů

Následující hodnocení, tabulky a graf vycházejí ze statistických údajů platných ke dni 31. 12. 2010 a uveřejněných Ministerstvem průmyslu a obchodu na internetových stránkách živnostenského rejstříku⁹⁷ a uvedená data jsou vždy aktuální k poslednímu dni kalendářního roku.

Tabulka č. 3: Vývoj počtu podnikatelů a živnostenských oprávnění⁹⁸

Počet ke dni	Celkem platných ŽO	rozdíl od předešlého roku	rozdíl v %	Podnikatel é celkem	rozdíl od předešlého roku	rozdíl v %
31.12.1992	940 334			656 123		
31.12.1993	1 263 758	323 424	34	889 857	233 734	36
31.12.1994	1 595 077	331 319	26	1 113 920	224 063	25
31.12.1995	1 859 192	264 115	17	1 243 637	129 717	12
31.12.1996	2 294 052	434 860	23	1 470 845	227 208	18
31.12.1997	2 611 442	317 390	14	1 648 872	178 027	12
31.12.1998	2 592 239	-19 203	-1	1 590 810	-58 062	-4
31.12.1999	2 837 831	245 592	9	1 713 134	122 324	8
31.12.2000	3 001 820	163 989	6	1 783 203	70 069	4
31.12.2001	3 251 556	249 736	8	1 861 705	78 502	4
31.12.2002	3 402 149	150 593	5	1 908 306	46 601	3
31.12.2003	3 517 655	115 506	3	1 962 868	54 562	3
31.12.2004	3 637 442	119 787	3	1 983 285	20 417	1
31.12.2005	3 750 559	113 117	3	2 005 882	22 597	1
31.12.2006	3 837 725	87 166	2	2 030 759	24 877	1
31.12.2007	3 961 070	123 345	3	2 054 325	23 566	1
31.12.2008	2 815 400	-1 145 670	-29	2 112 424	58 099	3
31.12.2009	2 898 826	83 426	3	2 173 615	61 191	3
31.12.2010	3 009 443	110 617	4	2 233 474	59 859	3

Závislost vlivu jednotlivých změn živnostenského zákona na podmínky podnikání je posuzována na základě srovnání počtu podnikatelů a živnostenských oprávnění v letech, kdy došlo k zásadním zásahům do znění tohoto právního předpisu.

Z tabulky č. 3 je patrný každoroční nárůst počtu podnikatelů, který byl největší v prvních letech po přechodu k tržní ekonomice a znovuoobnovení živnostenského podnikání. V roce 1993 činil nárůst podnikatelů 36 % počtu z předchozího roku. V roce

⁹⁷ Ministerstvo průmyslu a obchodu – Statistické údaje RŽP [online]. 2011 [cit. 2011-02-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.rzp.cz/statistiky.html>>.

⁹⁸ Ministerstvo průmyslu a obchodu – Statistické údaje RŽP [online]. 2011 [cit. 2011-02-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.rzp.cz/statistiky.html>>.

1994 byl nárůst o 25 %, v roce 1995 o 12 % a roku 1996, kdy nárůst dosáhl vyšší hodnoty, představoval 18 %. K poslednímu výraznému zvýšení počtu o 12 % podnikatelů došlo během roku 1997. V následujících letech se trend nárůstu zpomalil, určité výkyvy byly způsobovány snižováním či zvyšováním nároků na podnikatele při vstupu do podnikání. Od roku 2004 se pak vzrůstající trend stabilizoval na hranici 1 %. Tento vývoj byl prolomen roku 2008, kdy nabytl účinnosti zákon 130/2008 Sb., který zjednodušil vstup do podnikání a snížil administrativní zátěž podnikajícím subjektům. Od tohoto roku se každoročně zvýší počet podnikatelů o 3 %.

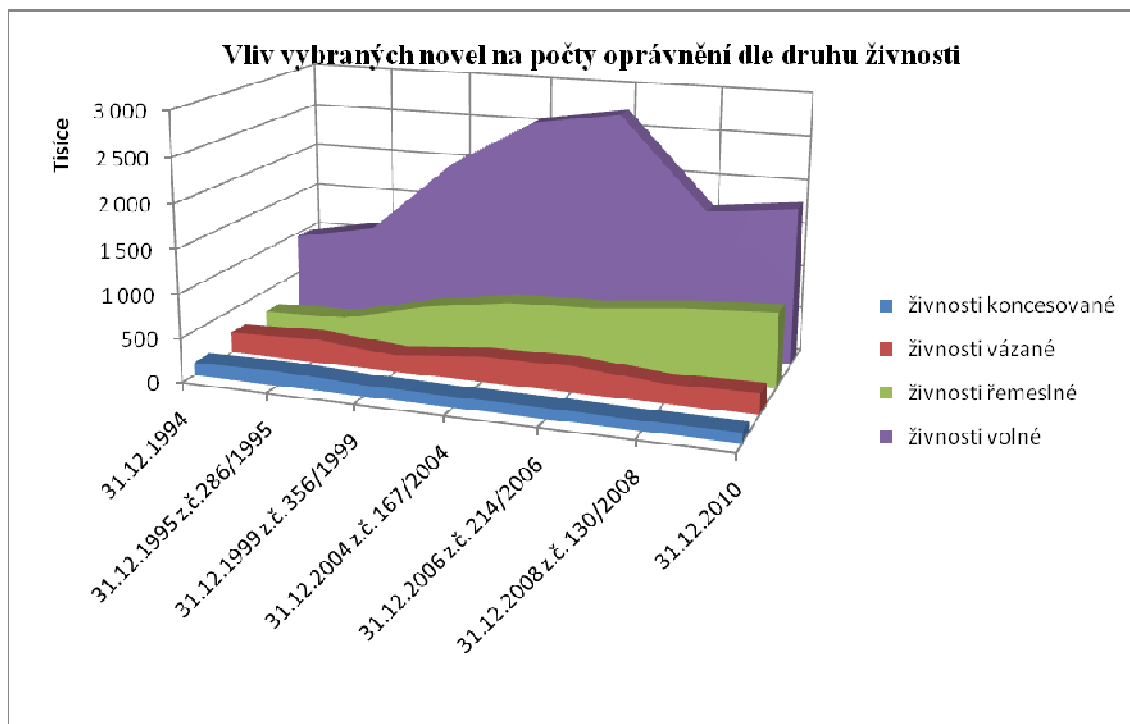
Podobný vývoj představují počty živnostenských oprávnění, ovšem pouze do roku 2008, kdy novelou živnostenského zákona došlo ke změně podoby živnostenského oprávnění. Živnostenské listy byly nahrazeny jediným výpisem ze živnostenského rejstříku, který je oprávněním pro všechny živnosti provozované podnikatelem. Tento proces znamenal 29% úbytek počtu vydaných živnostenských oprávnění vzhledem k minulému sledovanému období, tzn. rok 2007.

Tabulka č. 4: Vliv vybraných novel na počty oprávnění dle druhu živnosti⁹⁹

živn. oprávnění pro:	31.12.1994	31.12.1995 z.č.286/1995	31.12.1999 z.č. 356/1999	31.12.2004 z.č. 167/2004	31.12.2006 z.č. 214/2006	31.12.2008 z.č. 130/2008	31.12. 2010
živnosti koncesované	147 668	165 602	128 932	120 326	122 245	112 162	115 742
živnosti vázané	239 092	269 919	190 604	289 179	300 311	221 441	236 158
živnosti řemeslné	245 711	271 678	506 165	659 905	692 682	796 552	858 011
živnosti volné	962 606	1 151 993	2 012 130	2 568 032	2 722 487	1 685 245	1 799 532

⁹⁹ Ministerstvo průmyslu a obchodu - Statistické údaje RŽP [online]. 2011 [cit. 2011-02-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.rzp.cz/statistiky.html>>.

Graf č. 1: Vliv vybraných novel na počty oprávnění dle druhu živnosti

Během platnosti živnostenského zákona se měnily jednotlivé podmínky týkající se odborné způsobilosti pro jednotlivé reglementované živnosti a docházelo k přesunu zařazení předmětu podnikání do jiného druhu živnosti (volné, řemeslné, vázané a koncesované). Počty jednotlivých živností jsou v tabulce č. 4 a grafu č. 1 sledovány v závislosti na nejdůležitějších novelách, které podstatně ovlivnily zařazení předmětu podnikání do určitého druhu živnosti. Pro porovnání změny počtu vydaných oprávnění pro určité druhy živností během roku 1995 jsou uvedena data z roku 1994. Statistická data a grafické znázornění potvrzují razantní úbytek živnostenských oprávnění pro volné živnosti, který se projevil u výše zmíněného počtu všech platných živnostenských oprávnění v roce 2008, kdy nabyt účinnosti zákon 130/2008 Sb., kterým byly veškeré volné živnosti převedeny do jedné s předmětem podnikání „Výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona“. Pro úplnost jsou data doplněna o hodnoty roku 2010, ze kterých je patrná neustálá tendence v růstu počtu vydaných živnostenských oprávnění pro všechny druhy živností (tj. volná živnost, řemeslné, vázané a koncesované živnosti).

ZÁVĚR

Z provedené analýzy regulace podnikatelské činnosti můžeme řízení v oblasti podnikatelských aktivit rozdělit do třech fází. Každé toto vývojové stádium mělo svoje specifika, která ovlivňovala podmínky podnikání.

První forma úpravy ekonomických aktivit se realizovala již ve 13. století v podobě cechovního zřízení. Cechy měly živnostensko-policejní, soudní i sociální funkci a původně zajišťovaly záruky stejných podmínek pro výrobu a obchod a konkurenční prostředí. Postupné oslabování funkce cechů bylo zapříčiněno zprvu samotnými mistry, kteří porušovali pravidla. Později během 16. století došlo k dalšímu oslabení vlivem vnějších okolností a to především snahou panovníka získat kontrolu nad cechy. Toto úsilí bylo realizováno vrchnostenskou regulací cen a mezd, následně omezováním privilegií. Zásadním zlomem byla třicetiletá válka, která podlomila hospodářství a znamenala zvýšenou vojenskou potřebu státu. Tyto požadavky cechy už nemohly zajistit a byly vytlačovány manufakturní výrobou.

Průmyslová revoluce 18. století si vyžádala nový systém regulace a v duchu ekonomického liberalismu v polovině 19. století byl zrealizován právní normou vydanou v rámci Rakousko-uherské monarchie jako Císařský patent č. 227/1859 ř. z., tzv. živnostenský řád. Druhá etapa regulace živnostenského podnikání se nesla v novém duchu liberalismu. Ze zjištěných skutečností vyplývá pouze jediná podobnost živnostenského řádu s cechovním zřízením, a to v případě ustanovení o tzv. společenstvích, které pro ně stanovilo povinné členství. V původní podobě byla tato norma po vzniku Československa roku 1918 transponována i do československého právního řádu. Ačkoliv byl živnostenský řád na území České republiky platný až do roku 1965, dvě období nesvobody v dějinách Československa, kterými byla druhá světová válka a vláda KSČ, znamenala zásadní omezení soukromého podnikání.

Z analýzy legislativních procesů je patrné, že v dobách nesvobody a omezování či likvidace živnostenského podnikání nešlo o přímé zásahy do textu živnostenského řádu, ale že bylo tohoto stavu dosahováno zákonodárci prostřednictvím omezujících opatření v podobě nařízení protektorátní vlády během druhé světové války. A v období nedemokratického režimu vlády KSČ bylo od původního omezování činností soukromým sektorem přikročeno až k úplné likvidaci prostřednictvím znárodnění nejprve velkých podniků a později malých podniků. Zbytek jednotlivých živnostníků byl zlikvidován např. pomocí psychického nátlaku a diskriminačních opatření v oblasti daní a přístupu ke vzdělání dětí.

Třetí etapa vývoje živnostenského práva nastává po roce 1989, kdy dochází k transformaci hospodářství a obnově soukromého sektoru ekonomiky. Prozatímním opatřením, které řešilo absenci úpravy oblasti živnostenského podnikání, se stal narychlo vydaný zákon č. 105/1990 Sb., o soukromém podnikání občanů. Již následujícího roku byl však vydán zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, který se stal základní právní normou upravující živnostenské podnikání fyzických a právnických osob.

Živnostenský zákon je současnou veřejnoprávní normou regulující podmínky živnostenského podnikání. Na rozdíl od svého předchůdce je normou specifickou, reguluje pouze vstup do podnikání, jeho podmínky, kontrolu a postup živnostenských úřadů. A již neobsahuje obecná ustanovení, která dnes upravují občanský zákoník, obchodní zákoník, popř. správní řád, zákoník práce a další právní předpisy.

Charakteristickým rysem sledovaného zákona jsou jeho časté novelizace. Příčiny tohoto jevu byly v práci kategorizovány na provázanost živnostenského zákona s mnoha jinými předpisy regulujícími činnosti, které jsou živnostensky provozované, nebo naopak jsou z působnosti tohoto zákona vyloučeny. Jak dokazují uvedená statistická data, tyto změny neměly a nemají zásadní vliv na podnikání.

Zásadním způsobem ovlivňujícím podmínky podnikání měly vždy přímé zásahy do znění textu živnostenského zákona. K těmto úpravám dochází vždy ve snaze zákonodárce o regulaci určité podmínky pro konkrétní výkon činnosti. V tomto případě jsou dvě hlavní příčiny: opět změna jiných právních předpisů promítnutá do znění živnostenského zákona, ale také přímá cílená úprava daného ustanovení jako snaha upřesnit podmínky sledované formy podnikání.

Současným statisticky podloženým trendem ve vývoji živnostenského zákona je úsilí o snížení administrativní zátěže podnikatelů a zjednodušení jejich vstupu do podnikání. Těchto cílů bylo dosaženo především v období těsně před vstupem ČR do EU a po jejím vstupu v souvislosti s harmonizací českého práva s právem EU.

Současná právní úprava živnostenského podnikání představuje normu, která je z historického hlediska zatím nejvstřícnější k rozvoji podnikání a která se snaží o co nejjednodušší podmínky pro vstup do podnikatelské činnosti. Výkazem pro toto tvrzení je stále rostoucí počet podnikatelů a jejich zájem o tuto činnost.

Neustálé změny zákona, i když ve prospěch podnikatele, ovšem kladou stále větší nároky na jeho znalost. Je otázkou, zda tento negativní prvek celého českého právního řádu může ovlivnit rozhodování o vstupu do podnikání nebo následně

podnikatele odradit od této ekonomické činnosti. A to pro časté sankcionování z důvodu neznalosti a tedy porušení zákona, nebo jen z prostého faktu, že podnikatel musí obětovat čas (zisk), který by měl mít vymezen pro samotný výkon činnosti, studiu zákona měnícího se několikrát do roka.

Jako řešení problému častých změn zákona, bych navrhovala v legislativním procesu zavést jednotné datum účinnosti pozměňovacích zákonů, kterým by bylo dosaženo stavu, který by zatěžoval nejen podnikatele, ale i samotné orgány působící v oblasti živnostenské správy pouze jednou do roka. Toto východisko by zároveň zvyšovalo právní jistotu podnikatelů i spotřebitelů, jejich znalost ve sledované oblasti podnikání a usnadňovalo by orientaci v legislativních změnách. Řešení by mohlo být také preventivním řešením porušování právního pořádku a veřejného zájmu. Jako referentka živnostenského úřadu jsem se za několik let praxe přesvědčila, že důvodem porušení živnostenského zákona je úmyslem jen v ojedinělých případech.

Vzhledem k tomu, že je práce zaměřena na rozbor jednotlivých vývojových fází regulace v oblasti živnostenského podnikání a hlediska vlivu jednotlivých úprav jsou sledovány od středověkých kořenů regulace až po současnost, je práce vhodná jako doplňkový materiál pro studium nebo informační materiál k vývoji živnostenského práva.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. ADAMOVIÁ K., SOUKUP L. *Prameny k dějinám práva v českých zemích*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2004. 360 s. ISBN 80-86898-04-0.
2. BABŠICKÁ V. *Živnostenský zákon s komentářem a vzory podání*. 5. aktualizované vyd. Praha : Nakladatelství Polygon, 2000. 233 s. ISBN 80-7273-011-8.
3. BABŠICKÁ V. *Živnostenský zákon s komentářem včetně prováděcích a souvisejících předpisů a vzorů podání*. 8. aktualizované vyd. Praha : Nakladatelství Polygon, 2005. 454 s. ISBN 80-7273-121-1.
4. BARTOŠÍKOVÁ M., BARTOŠÍK M. *Průvodce zákonem o soukromém podnikání*. 1. vyd. Praha : Spektrum, 1990. 160 s. ISBN 80-7107-008-4.
5. BÍLÝ J. L. *Právní dějiny na území ČR*. 1. vyd. Praha : Linde Praha, a. s., 2003. 480 s. ISBN 80-7201-429-3.
6. FIALA J., et. al. *Živnostenské právo*. Brno : Masarykova univerzita v Brně. Právnická fakulta, 1993. 150 s. ISBN 80-210-0823-7.
7. GERŠLOVÁ J., SEKANINA M. *Zrození nové doby*. Ostrava – Valašské Meziříčí : Vysoká škola báňská. Technická univerzita Ostrava. Ekonomická fakulta, 1999. 156 s. ISBN 80-7078-729-5.
8. HLEDÍKOVÁ Z., JANÁK J., DOBEŠ J. *Dějiny správy v Českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2007. 570 s. ISBN 978-80-7106-906-5.
9. HORZINKOVÁ E. *Koncesní systém v živnostenském podnikání*. 1. vyd. Olomouc : ANAG, spol. s r. o., 2002. 135 s. ISBN 80-7263-115-2.
10. HORZINKOVÁ E. *Živnostenský zákon v praxi 2008/2009*. 7. aktualizované vyd. Olomouc : ANAG, spol. s r.o., 2008. 349 s. ISBN 978-80-7263-477-4.
11. HORZINKOVÁ E. *Živnostenský zákon v praxi 2010/2011*. 8. aktualizované vyd. Olomouc : ANAG, spol. s r.o., 2010. 343 s. ISBN 978-80-7263-615-0.
12. HORZINKOVÁ E., BĚHOUNEK P. *Aspekty živnostenského podnikání v praktických aplikacích : Živnostenské právo, daňová legislativa, sociální a zdravotní pojištění živnostníků*. Praha : 1. VOX a.s., 2005. 504 s. ISBN 80-86324-49-4.

13. HRABA A. *Nauka o zákonech živnostenských*. Praha : družstvo Komenium v Praze, 1906. 99 s.
14. JANÁČEK J. *Přehled vývoje řemeslné výroby v českých zemích za feudalismu*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1963. 288 s.
15. KUKLÍK J., et al. *Vývoj československého práva 1945 – 1989*. Praha : Linde Praha a.s., 2008. 726 s. ISBN 978-80-7201-741-6.
16. MALÝ K. *České právo v minulosti*. 1. vyd. Praha : Orac s. r. o., 1995. 269 s. ISBN 80-85903-01-6.
17. MALÝ K., et al. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. přepracované vyd. Praha : Linde Praha a. s., 2003. 673 s. ISBN 80-7201-433-1.
18. MALÝ K., SIVÁK F. *Dějiny státu a práva. 1. díl do r. 1918*. 1. vyd. Praha : Panorama, 1988. 563 s.
19. MAREK P. *České živnostenstvo 1945-1960. Likvidace živnostníků, řemeslníků a obchodníků v českých zemích*. Brno : Doplněk, 2006. 328 s. + příloha. ISBN 80-7239-200-X.
20. SIRŮČEK P., et al. *Hospodářské dějiny a ekonomické teorie (vývoj – současnost – výhledy)*. Slaný : Melandrium, 2007. 511 s. ISBN 978-80-86175-03-4.
21. WINTER Z. *Zlatá doba měst českých*. 2. vyd. Praha : Odeon, 1991. 267 s. ISBN 80- 207-0244-X.

Elektronické zdroje:

1. *Časopis práce a zdraví* [online]. 2008 [cit. 19. září 2010]. Historie dozoru nad bezpečností a ochranou zdraví při práci. Dostupný z WWW: <<http://www.praceazdravi.cz/archive/2008-01/historie.php>>.
2. *Historie dozoru nad bezpečností a ochranou zdraví při práci* [online]. 2008 [cit. 2010-09-19]. Dostupný z WWW: <<http://www.praceazdravi.cz/archive/2008-01/historie.php>>.
3. Ministerstvo průmyslu a obchodu. *Rádce (nejen pro začínající) podnikatele* [online]. 2011 [cit. 2011-01-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.mpo.cz/dokument78460.html#odstavec32>>.
4. *Ministerstvo průmyslu a obchodu – Statistické údaje RŽP* [online]. 2011 [cit. 2011-02-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.rzp.cz/statistiky.html>>.

Legislativní dokumenty

1. Česko (Československo). Zákon České národní rady č. 127 ze dne 25. dubna 1990 o některých opatřeních souvisejících s vydáním zákona o soukromém podnikání občanů. In *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*. 1990, částka 26, s. 552-553. Dostupný z WWW:
<<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1990/sb026-90.pdf>>. ISSN 1210-0005.
2. Česko (Československo). Zákon č. 455 ze dne 2. října 1991 o živnostenském podnikání (živnostenský zákon). In *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*. 1991, částka 87, s. 2122-2160. Dostupný z WWW:
<<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1991/sb087-91.pdf>>. ISSN 1210-0005.
3. Československo. Nařízení vlády č. 121 ze dne 23. dubna 1990 Sb., o pracovněprávních vztazích při soukromém podnikání občanů, ve znění zákona č. 14/1991 Sb. a zákona č. 231/1992 Sb. In *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*. 1990, částka 25, str. 525 – 527. Dostupný z WWW:
<<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1990/sb025-90.pdf>>. ISSN 1210-0005.
4. Československo (Rakousko-Uhersko). Císařský patent č. 227 ze dne 20. prosince 1859, živnostenský řád. In *Říšský zákoník Rakousko-Uherské monarchie*.
5. Československo. Ústavní zákon č. 100 ze dne 18. dubna 1990, kterým se mění a doplňuje ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé federativní republiky, a ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci. In *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*. 1990, částka 21, s. 402-403. Dostupný z WWW:<<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1990/sb02190.pdf>>. ISSN 1210-0005.
6. Československo. Ústavní zákon č. 150 ze dne 9. května 1948 Ústava Československé republiky. In *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé*. 1948, částka 52, s. 1081-1110. Dostupný z WWW:
<<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1948/sb52-48.pdf>>.
7. Československo. Zákon č. 105 ze dne 18. dubna 1990 o soukromém podnikání občanů. In *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*. 1990, částka 23, s. 462-468. Dostupný z WWW:
<<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1990/sb023-90.pdf>>. ISSN 1210-0005.
8. Československo. Zákon č. 109 ze dne 4. června 1964 hospodářský zákoník. In *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky*. 1964, částka 47, s. 730-784.

Dostupný z WWW:< <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1964/sb47-64.pdf>>. ISSN 0322-8037.

9. Česko. Zákon č. 214 ze dne 20. dubna 2006, kterým se mění zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 71, str. 2681-2691. Dostupný z WWW:
<<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2006/sb071-06.pdf>>. ISSN 1211-1244.
10. Česko. Zákon č. 365 ze dne 14. září 2000 o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 99, str. 4666-4671. Dostupný z WWW:
<<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2000/sb099-00.pdf>>.ISSN 1211-1244.
11. Československo. Vládní nařízení č. 219 ze dne 9. října 1939 o dočasných omezeních v živnostenském a jiném výdělečném podnikání. In *Sbírka zákonů a nařízení Československé republiky*. 1938, částka 77, str. 1040.

Seznam tabulek a grafů

1. Tabulka č. 1: Počty řemeslných živností a jejich zaměstnanců 1930 -1960
2. Tabulka č. 2: Úbytek počtu řemeslných živností a jejich zaměstnanců v českých zemích v průběhu roku 1949
3. Tabulka č. 3: Vývoj počtu podnikatelů a živnostenských oprávnění
4. Tabulka č. 4: Vliv vybraných novel na počty oprávnění dle druhu živnosti
5. Graf č. 1: Vliv vybraných novel na počty oprávnění dle druhu živnosti

Seznam příloh

1. Příloha I: Vládní nařízení č. 219/1938 Sb. ze dne 9. října 1938, o dočasných omezeních v živnostenském a jiném výdělečném podnikání
2. Příloha II: Zákon ČNR č. 127/1990 Sb., o některých opatřeních souvisejících s vydáním zákona o soukromém podnikání občanů
3. Příloha III: Nařízení vlády ČSFR č. 121/1990 Sb., o pracovněprávních vztazích při soukromém podnikání
4. Příloha IV: Novely živnostenského zákona
5. Příloha V: Odkazované právní předpisy živnostenského zákona v poznámkách pod čarou

Přílohy

PŘÍLOHA I

Vládní nařízení č. 219/1938 Sb., o dočasných omezeních v živnostenském a jiném výdělečném podnikání, ze dne 9. října 1938¹⁰⁰

§ 1

Vzhledem k mimořádným poměrům, způsobeným stavem branné pohotovosti státu, platí pro nastupování živností a jiných výdělečných podniků jakéhokoliv druhu (i povolání svobodných jako výkonu advokacie, lékařství a civilních inženýrů) a pro jejich výkon tato ustanovení:

§ 2

(1) Příslušný úřad (orgán) vezme na vědomí opovědi živností, oznámení o zřízení vedlejších závodů, prodejen, správkáren, skladů a sběren živností, udělí koncesi k provozování živností koncesovaných a povolení ke zřízení vedlejších závodů, prodejen, správkáren, skladů a sběren takových živností, udělí povolení (koncesi) k nastoupení (vezme na vědomí oznámení o nastoupení) jiných výdělečných podniků (§ 1) a vůbec dovolí výkon výdělečného podniku - ať nového, ať dosavadního - na jiném místě, než kde byl dosud provozován, i když jsou splněny ostatní náležitosti, jen má-li za to, že proti tomu není námitek z hlediska mimořádných hospodářských poměrů, způsobených stavem branné pohotovosti státu, nebo vůbec z důvodů veřejného zájmu. Úřad (orgán) může své rozhodnutí vázati podmínkami.

(2) O rozhodnutí jest žadatele vyrozuměti. Jde-li o živnost podle živnostenského práva, jest vyrozuměti i příslušné živnostenské společenstvo (obchodní gremium), a jde-li o průmyslový podnik, i příslušnou obchodní a živnostenskou komoru. Těmto korporacím přísluší právo odvolati se proti příznivému vyřízení.

(3) Dokud nebylo právoplatně rozhodnuto, nesmí býti s provozováním započato.

§ 3

Souhlasu podle § 2, odst. 1 jest zapotřebí také ke vstupu nového společníka do veřejné obchodní společnosti, komanditní společnosti, komanditní společnosti na akcie nebo společnosti s ručením omezeným, jakož i ke vstupu nových osob do orgánů - ať správních, ať zástupčích nebo dozorcích - společností podle obchodního a občanského práva a jiných právnických osob, jejichž předmět podnikání pozůstává v některé z činností uvedených v § 2, odst. 1.

§ 4

Ustanovení §§ 2 a 3 platí, pokud nejde o případy uvedené v § 9, i pro živnosti a jiné výdělečné podniky, které byly opověděny, oznámeny, nastoupeny nebo započaty po dni 31. července 1938, jakož i pro změny uvedené v § 3, jež nastaly po tomto dni. K tomu účelu budou všechny živnostenské listy, vzetí na vědomí, koncese, protokolace i jiná povolení, vydané po tomto dni, přezkoumány a mohou býti zrušeny nebo odňaty, má-li úřad (orgán) proti nim námítky z hlediska § 2, odst. 1.

§ 5

(1) Před svým rozhodnutím podle §§ 2 až 4 může příslušný úřad (orgán) vyslechnouti zúčastněné zájmové korporace a organizace.

(2) Jde-li o podniky důležité pro obranu státu nebo o jiné podniky mající zvláštní význam pro hospodářské poměry v tuzemsku, jest úřad (orgán) dříve, než rozhodne,

¹⁰⁰ Československo. Vládní nařízení č. 219 ze dne 9. října 1939 o dočasných omezeních v živnostenském a jiném výdělečném podnikání. In *Sbírka zákonů a nařízení Československé republiky*. 1938, částka 77, str. 1040.

povinen vyžádati si pokyn příslušného ministerstva, jímž jest vázán. Toto ministerstvo si vyžádá ke svému rozhodnutí souhlasu ministerstva národní obrany.

§ 6

Dokud úřad (orgán) neučiní opatření uvedené v § 2, není dovoleno započítí živnosti nebo podniky, uvedené v § 2, odst. 1, ani v nich pokračovati. Změny v členství, uvedené v § 3, jsou před udělením souhlasu bezúčinné.

§ 7

Živnostenské listy, koncese nebo povolení, vydané bez šetření náležitostí uvedených v § 2, odst. 1, jsou neplatné a buďtež odňaty.

§ 8

Zvláštní předpisy upravující výrobu, těžbu, zpracování, odbyt, organizační a jiná opatření v jednotlivých oborech podnikání, jsou nedotčeny.

§ 9

(1) Ustanovení §§ 2 a 4 tohoto nařízení se nevztahují na osoby, které opovídají živnost nebo oznamují nějaký výdělečný podnik nebo žádají o koncesi nebo o jiné povolení k provozování živnosti nebo k výkonu výdělečného podniku (§ 1) pro místo, ve kterém měly přede dnem 31. července 1938 své řádné bydliště (sídlo) nebo ve kterém již v tuto dobu provozovaly takovou živnost nebo jiný výdělečný podnik.

(2) Úřad (orgán) může však i v případech uvedených v odstavci 1 postupovati podle předpisů tohoto nařízení, jde-li o osobu (fysickou, právnickou nebo společnost podle obchodního nebo občanského práva), nastrčenou ke krytí takového podnikání, které by podle § 2, odst. 1 z důvodů tam uvedených nemohlo býti povoleno.

§ 10

Soudy povolující zápis do obchodního (společenstevního) rejstříku jsou povinny přihlédnouti k tomu, zda bylo dbáno ustanovení tohoto nařízení.

§ 11

(1) Přestupky tohoto nařízení, jakož i každé jeho vědomé obcházení, potrestá okresní úřad pokutou do 60.000 Kč nebo trestem vězení (uzamčení) do šesti měsíců.

(2) Byla-li uložena pokuta, buď pro případ její nedobytnosti uložen zároveň náhradní trest vězení (uzamčení) podle míry zavinění v mezích sazby trestu na svobodě na čin stanovené.

(3) Úřad vykonávaje trestní nález může pro zajištění úspěchu činiti potřebná opatření, jako zabaviti zboží a nástroje, zastaviti práce strojů, zavřítí provozovny apod.

§ 12

Toto nařízení nabývá účinnosti dnem vyhlášení a pozbude jí za rok po vyhlášení; provedou je ministři průmyslu, obchodu a živností, veřejných prací, zemědělství, veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, spravedlnosti a národní obrany.

Zákon České národní rady č. 127/1990 Sb., o některých opatřeních souvisejících s vydáním zákona o soukromém podnikání občanů, ze dne 25. dubna 1990 (některá ustanovení)¹⁰¹

§ 1

(1) Orgánem příslušným k registraci podle zákona o soukromém podnikání občanů (dále jen "zákon") je okresní národní výbor (dále jen "národní výbor").

(2) O registraci rozhoduje národní výbor příslušný podle trvalého místa podnikatelské činnosti, není-li takové místo, podle bydliště podnikatele.

(3) Národní výbor rozhoduje o registraci, změně a zrušení registrace.

§ 2

Povolení k podnikání žadateli o registraci, který nemá trvalé bydliště na území České a Slovenské Federativní Republiky, vydává ministerstvo vnitra České republiky.

§ 3

(1) Národní výbor může uložit podnikateli, který poruší povinnosti stanovené v § 10 odst. 1, § 13 odst. 1, § 19, 20, 23, 24, 25 a 27 zákona, pokutu až do výše 10 000 Kčs.

(2) V případě, že za jednání uvedené v § 3 odst. 1 lze uložit podle zvláštních předpisů vyšší pokutu než 10 000 Kčs, národní výbor dá podnět k řízení podle těchto předpisů. Sám rozhodne o pokutě podle § 3 odst. 1 v případě, že v řízení podle těchto předpisů nebyla pokuta uložena. Lhůta podle § 3 odst. 3 neběží od podání takového podnětu do doby, než bude národní výbor vyrozuměn o jeho vyřízení, nejdéle však po dobu tří měsíců od podání podnětu.

(3) Pokutu nelze uložit podnikateli, který byl za totéž porušení povinnosti postižen podle jiných právních předpisů.

(4) Pokutu lze uložit nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy k porušení povinnosti došlo.

§ 4

(1) Ministerstvo vnitra České republiky (dále jen "ministerstvo") je povinno spolupracovat při výkonu státní správy na úseku soukromého podnikání občanů s příslušnými ústředními orgány státní správy, v jejichž působnosti jsou odvětví, v nichž se provozuje podnikání.

(2) Ministerstvo může od ústředních orgánů státní správy uvedených v odstavci 1 vyžadovat potřebná stanoviska a vyjádření. Tyto orgány jsou povinny stanoviska a vyjádření poskytovat ve lhůtách ministerstvem stanovených.

§ 5

Povolení udělená občanům podle zákona České národní rady č. 127/1981 Sb., o vnitřním obchodě, a podle vyhlášky ministerstva školství a kultury č. 104/1965 Sb., o soukromém vyučování v oboru umění a v oboru cizích jazyků, pozbývají platnosti dnem 30. září 1990.

¹⁰¹ Česko (Československo). Zákon č. 127 ze dne 25. dubna 1990 Sb., o některých opatřeních souvisejících s vydáním zákona o soukromém podnikání občanů. In *Sbírka zákonů České a slovenské federativní republiky*. 1990, částka 26, s. 552-553. Dostupný z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1990/sb026-90.pdf>>.

Nařízení vlády č. 121/1990 Sb., o pracovněprávních vztazích při soukromém podnikání občanů, ze dne 23. dubna 1990, ve znění zákona č. 14/1991 Sb. a zákona č. 231/1992 Sb.¹⁰² (vybraná ustanovení)

§ 1

Na pracovněprávní vztahy, které vznikají při soukromém podnikání občanů, se vztahuje zákoník práce (dále jen "zákoník"), pokud toto nařízení nestanoví jinak.

§ 2

Kde ze zákoníku vyplývají práva nebo povinnosti organizaci nebo vedoucímu organizace, rozumí se tím pro účely tohoto nařízení občan, který je oprávněn podnikat podle zvláštního předpisu (dále jen "podnikatel").

§ 3

Jestliže u podnikatele působí odborová organizace, platí pro pracovněprávní vztahy ustanovení zákoníku, která upravují působnost odborů.

§ 4

Pro pracovněprávní vztahy mezi podnikatelem a pracovníkem se nepoužijí tato ustanovení zákoníku: § 9 odst. 4, § 26, § 27 odst. 1, 3, 4 a 5, § 35 odst. 3, § 65, § 68, § 74 písm. b), e) a g), § 85, § 140, § 176 odst. 4, § 185 odst. 1, odst. 2 část věty za středníkem a odst. 5 věta druhá, § 186, 227, § 249 až 251 a § 269 odst. 1.

§ 8

Nedovoluje-li povaha práce nebo podmínky provozu, aby pracovní doba byla rozvržena rovnoměrně na jednotlivé týdny, může podnikatel s pracovníkem dohodnout rozvržení pracovní doby nerovnoměrně, popřípadě za podmínek stanovených v nařízení vlády Československé socialistické republiky (§ 92 odst. 3 písm. b) zákoníku) dohodnout odchylně nepřetržitý odpočinek v týdnu; průměrná pracovní doba nesmí přitom v určitém období, zpravidla čtyřtýdenním nebo v období celého kalendářního roku, přesahovat hranici stanovenou pro týdenní pracovní dobu.

§ 14

Podnikatel může pracovníkům zabezpečovat stravování a vhodné nápoje přímo na pracovišti nebo v jeho blízkosti; přitom může pracovníkům poskytnout příspěvek až do výše 10 Kčs denně. Stravování podle předchozí věty musí odpovídat zásadám správné výživy.

§ 17

Přechod práv a povinností z pracovněprávních vztahů

Smrtí podnikatele přecházejí na jeho dědice práva a povinnosti z pracovněprávních vztahů.

¹⁰² Československo. Nařízení vlády č. 121 ze dne 23. dubna 1990 Sb., o pracovněprávních vztazích při soukromém podnikání občanů, ve znění zákona č. 14/1991 Sb. a zákona č. 231/1992 Sb. In *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*. 1990, částka 25, str. 525 – 527. Dostupný z WWW: < <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1990/sb025-90.pdf>>.

Zákony měnící živnostenský zákon¹⁰³ (k 1. 1. 2011)

1. Zákon č. 231/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje zákoník práce a zákon o zaměstnanosti,
2. zákon č. ČNR 591/1992 Sb., o cenných papírech,
3. zákon č. 600/1992 Sb., o cenných papírech,
4. zákon č. 273/1993 Sb., o některých podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl,
5. zákon č. 303/1993 Sb., o zrušení státního tabákového monopolu a o opatřeních s tím souvisejících,
6. zákon č. 38/1994 Sb., o zahraničním obchodu s vojenským materiálem a o doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů,
7. zákon č. 42/1994 Sb., penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením,
8. zákon č. 136/1994 Sb., o barvení a značkování některých uhlovodíkových paliv a maziv a o opatřeních s tím souvisejících, o doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákona České národní rady č. 587/1992 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů, a o změně zákona České národní rady č. 588/1992 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů,
9. zákon č. 200/1994 Sb., o zeměměřictví a o změně a doplnění některých zákonů souvisejících s jeho zavedením,
10. zákon č. 237/1995 Sb., o hromadné správě autorských práv a práv autorskému právu příbuzných a o změně a doplnění některých zákonů,
11. zákon č. 286/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon České národní rady č. 570/1991 Sb., o živnostenských úřadech,
12. zákon č. 94/1996 Sb., kterým se mění a doplňují zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů,
13. zákon č. 95/1996 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 136/1994 Sb., o barvení a značkování některých uhlovodíkových paliv a maziv a o opatřeních s tím souvisejících, o doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákona České národní rady č. 587/1992 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů, a o změně zákona České národní rady č. 588/1992 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů, a kterým se mění a doplňuje zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon České národní rady č. 587/1992 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů,
14. zákon č. 147/1996 Sb., o rostlinolékařské péči a změnách některých souvisejících zákonů,
15. zákon č. 19/1997 Sb., o některých opatřeních souvisejících se zákazem chemických zbraní a o změně a doplnění zákona č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů,
16. zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví a o změně a doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů,
17. zákon č. 61/1997 Sb., o lihu a o změně a doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákona České národní rady č. 587/1992 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o lihu),
18. zákon č. 79/1997 Sb., o léčivech a o změnách a doplnění některých souvisejících zákonů,
19. zákon č. 217/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 284/1991 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech, ve znění zákona České národní rady č. 38/1993 Sb., a doplňuje zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů,
20. zákon č. 280/1997 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů,
21. zákon č. 15/1998 Sb., o Komisi pro cenné papíry a o změně a doplnění dalších zákonů,
22. zákon č. 83/1998 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů, a o změně a doplnění některých dalších zákonů,
23. zákon č. 157/1998 Sb., o chemických látkách a chemických přípravcích a o změně některých dalších zákonů,
24. zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů,
25. zákon č. 159/1999 Sb., o některých podmínkách podnikání v oblasti cestovního ruchu a o změně zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů,

¹⁰³ Česko (Československo). Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon). In *Sbírka zákonů. Československá federativní republika*. 1991, částka 87, s. 2122-2160.

26. zákon č. 356/1999 Sb., kterým se mění zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony,
27. zákon č. 358/1999 Sb., kterým se mění zákon č. 114/1995 Sb., o vnitrozemské plavbě, a zákon č. 455/191 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů,
28. zákon č. 360/1999 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o sociálně-právní ochraně dětí,
29. zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojišťovnictví),
30. zákon č. 27/2000 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o veřejných dražbách,
31. zákon č. 29/2000 Sb., o poštovních službách a o změně některých zákonů,
32. zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon,
33. zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů,
34. zákon č. 123/2000 Sb., o zdravotnických prostředcích a o změně některých zákonů,
35. zákon č. 124/2000 Sb., kterým se mění zákon o státním odborném dozoru nad bezpečností práce,
36. zákon č. 149/2000 Sb., kterým se mění zákon o léčivech a dalších zákonů,
37. zákon č. 151/2000 Sb., o telekomunikacích a o změně dalších zákonů,
38. zákon č. 158/2000 Sb., o vyhledávání, průzkumu a těžbě nerostných zdrojů z mořského dna za hranicemi pravomocí států a o změně některých zákonů,
39. zákon č. 247/2000 Sb., o získávání a zdokonalování odborné způsobilosti k řízení motorových vozidel a o změnách některých zákonů,
40. zákon č. 249/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 19/1997 Sb., o některých opatřeních souvisejících se zákazem chemických zbraní a o změně a doplnění zákona č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů,
41. zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů,
42. zákon č. 309/2000 Sb., o obranné standardizaci, katalogizaci a státním ověřování jakosti výrobků a služeb určených k zajištění obrany státu a o změně živnostenského zákona,
43. zákon č. 362/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony,
44. zákon č. 409/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 147/1996 Sb., o rostlinolékařské péči a změnách některých souvisejících zákonů, a zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů,
45. zákon č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon),
46. zákon č. 61/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 361/1999 Sb., kterým se mění zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění zákona č. 242/1992 Sb., a zákon č. 356/1999 Sb., kterým se mění zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony,
47. zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí),
48. zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů,
49. zákon č. 164/2001 Sb., o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod, přírodních léčebných lázních a lázeňských místech a o změně některých souvisejících zákonů (lázeňský zákon),
50. zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů,
51. zákon č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu a o změně některých zákonů (zákon o vodovodech a kanalizacích),
52. zákon č. 477/2001 Sb., o obalech a o změně některých zákonů (zákon o obalech),
53. zákon č. 478/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 247/2000 Sb., o získávání a zdokonalování odborné způsobilosti k řízení motorových vozidel a o změnách některých zákonů, a kterým se mění některé další zákony,
54. zákon č. 501/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 370/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 15/1998 Sb., o Komisi pro cenné papíry a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění zákona č. 30/2000 Sb., zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů,
55. zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů (zákon o ochraně ovzduší),
56. zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu a o změně zákona č. 156/2000 Sb., o ověřování střelných zbraní, střeliva a pyrotechnických předmětů a o změně zákona č. 288/1995 Sb., o střelných

- zbraních a střelivu (zákon o střelných zbraních), ve znění zákona č. 13/1998 Sb., a zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, (zákon o zbraních),
57. zákon č. 174/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 356/1999 Sb.,
 58. zákon č. 281/2002 Sb., o některých opatřeních souvisejících se zákazem bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní a o změně živnostenského zákona,
 59. zákon č. 308/2002 Sb., kterým se mění zákon č. 15/1998 Sb., o Komisi pro cenné papíry a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony,
 60. zákon č. 320/2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů,
 61. nález Ústavního soudu, vyhlášeného pod č. 476/2002 Sb.,
 62. zákon č. 88/2003 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 370/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 15/1998 Sb., o Komisi pro cenné papíry a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění zákona č. 30/2000 Sb., zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, ve znění zákona č. 501/2001 Sb. a nález Ústavního soudu vyhlášeného pod č. 476/2002 Sb., zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů,
 63. zákon č. 130/2003 Sb., kterým se mění zákon č. 123/2000 Sb., o zdravotnických prostředcích a o změně některých souvisejících zákonů, a některé další zákony,
 64. zákon č. 162/2003 Sb., o podmínkách provozování zoologických zahrad a o změně některých zákonů (zákon o zoologických zahradách),
 65. zákon č. 224/2003 Sb., kterým se mění zákon č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů,
 66. zákon č. 228/2003 Sb., kterým se mění zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu a o změně zákona č. 156/2000 Sb., o ověřování střelných zbraní, střeliva a pyrotechnických předmětů a o změně zákona č. 288/1995 Sb., o střelných zbraních a střelivu (zákon o střelných zbraních), ve znění zákona č. 13/1998 Sb., a zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, (zákon o zbraních), ve znění zákona č. 320/2002 Sb., a zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů,
 67. zákon č. 274/2003 Sb., kterým se mění některé zákony na úseku ochrany veřejného zdraví,
 68. zákon č. 354/2003 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o spotřebních daních,
 69. zákon č. 438/2003 Sb., kterým se mění zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony,
 70. zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí a o změně živnostenského zákona (zákon o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí),
 71. zákon č. 119/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
 72. zákon č. 167/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé související zákony,
 73. zákon č. 257/2004 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o podnikání na kapitálovém trhu, zákona o kolektivním investování a zákona o dluhopisech,
 74. zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů,
 75. zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů,
 76. zákon č. 695/2004 Sb., o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů a o změně některých zákonů,
 77. zákon č. 58/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 123/2000 Sb., o zdravotnických prostředcích a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů,
 78. zákon č. 95/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 29/2000 Sb., o poštovních službách a o změně některých zákonů (zákon o poštovních službách), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony,
 79. zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích),
 80. zákon č. 215/2005 Sb., o registračních pokladnách a o změně některých zákonů (zákon o registračních pokladnách),
 81. zákon č. 253/2005 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o inspekci práce,

82. zákon č. 358/2005 Sb., o poskytnutí státní záruky České republiky na zajištění úvěru poskytnutého společností EUROFIMA za účelem financování nákupu železničních kolejových vozidel a o změně zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů,
83. zákon č. 428/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony,
84. zákon č. 444/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 531/1990 Sb., o územních finančních orgánech, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony,
85. zákon č. 62/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 124/2002 Sb., o převodech peněžních prostředků, elektronických platebních prostředků a platebních systémech (zákon o platebním styku), ve znění zákona č. 257/2004 Sb., a další zákony,
86. zákon č. 76/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 274/2001 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu a o změně některých zákonů (zákon o vodovodech a kanalizacích), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony,
87. zákon č. 109/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o sociálních službách,
88. zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů,
89. zákon č. 131/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 569/1991 Sb., o Pozemkovém fondu České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
90. zákon č. 161/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony,
91. zákon č. 165/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony,
92. zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů (zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání),
93. zákon č. 186/2006 Sb., o změně některých zákonů souvisejících s přijetím stavebního zákona a zákona o vyvlastnění,
94. zákon č. 191/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 266/1994 Sb., o dráhách, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů,
95. zákon č. 212/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 695/2004 Sb., o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů a o změně některých zákonů, zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší a o změně některých dalších zákonů (zákon o ochraně ovzduší), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů,
96. zákon č. 214/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony,
97. zákon č. 225/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví a o změně a doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony,
98. zákon č. 310/2006 Sb., o nakládání s některými věcmi využitelnými k obranným a bezpečnostním účelům na území České republiky a o změně některých dalších zákonů (zákon o nakládání s bezpečnostním materiálem),
99. zákon č. 315/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony,
100. zákon č. 160/2007 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany spotřebitele,
101. zákon č. 269/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony,
102. zákon č. 270/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony,
103. zákon č. 296/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé zákony v souvislosti s jeho přijetím,
104. zákon č. 130/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony,
105. zákon č. 189/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace a jiné způsobilosti státních příslušníků členských států Evropské unie a o změně některých zákonů (zákon o uznávání odborné kvalifikace), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony,
106. zákon č. 230/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony,
107. zákon č. 254/2008 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu,
108. zákon č. 274/2008 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o Policii České republiky,
109. zákon č. 227/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o základních registrech,
110. zákon č. 285/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o platebním styku,

111. zákon č. 292/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony,
112. zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru a o změně některých zákonů,
113. zákon č. 155/2010 Sb., kterým se mění některé zákony ke zkvalitnění jejich aplikace a ke snížení administrativní zátěže podnikatelů,
114. zákon č. 160/2010 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím nařízení Evropského parlamentu a Rady o ratingových agenturách,
115. zákon č. 424/2010 Sb., kterým se mění zákon č. 111/2009 Sb., o základních registrech, ve znění zákona č. 100/2010 Sb., a další související zákony,
116. zákon č. 427/2010 Sb., kterým se mění zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Odkazované právní předpisy živnostenského zákona v poznámkách pod

čarou¹⁰⁴

- 1) Zrušen.
- 2) Zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, ve znění zákona č. 519/1991 Sb. Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). Zákon č. 529/1991 Sb., o ochraně topografií polovodičových prvků, ve znění zákona č. 116/2000 Sb. Zákon č. 478/1992 Sb., o užitných vzorech, ve znění zákona č. 116/2000 Sb.
- 2a) Zákon č. 121/2000 Sb.
- 2b) Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů.
- 2c) § 21 odst. 2 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči.
- 2d) Zákon č. 95/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání odborné způsobilosti a specializované způsobilosti k výkonu zdravotnického povolání lékaře, zubního lékaře a farmaceuta, ve znění pozdějších předpisů.
- 2e) Zákon č. 96/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činností souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých zákonů (zákon o nelékařských zdravotnických povoláních), ve znění pozdějších předpisů.
- 3) Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- 4) Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů.
- 5a) Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti.
- 6) Zákon č. 237/1991 Sb., o patentových zástupcích, ve znění zákona ČNR č. 14/1993 Sb.
- 6a) Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů.
- 7) Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících.
- 8) Zákon č. 524/1992 Sb., o auditorech a Komoře auditorů České republiky.
- 8a) Zákon č. 523/1992 Sb., o daňovém poradenství a Komoře daňových poradců České republiky.
- 8b) Zákon č. 229/1992 Sb., o komoditních burzách, ve znění pozdějších předpisů.
- 9) § 11 a § 13 odst. 1 zákona č. 2/1991 Sb., o kolektivním vyjednávání, ve znění zákona č. 519/1991 Sb., zákona č. 118/1995 Sb. a zákona č. 155/1995 Sb.
- 9a) Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.
- 10) Zákon č. 200/1994 Sb., o zeměměřičství a o změně a doplnění některých zákonů souvisejících s jeho zavedením.
- 10a) § 14 odst. 1 písm. a) zákona č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě, ve znění pozdějších předpisů.
- 10b) § 144 odst. 4 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).
- 11) Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, ve znění pozdějších předpisů.
- 11a) Zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku.
- 11b) § 30 zákona č. 124/2002 Sb.
- 11c) § 2a zákona č. 124/2002 Sb., ve znění zákona č. 253/2008 Sb.
- 11d) Zákon č. 219/1995 Sb., devizový zákon, ve znění pozdějších předpisů.
- 12) Zákon č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojišťovnictví).
Zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a samostatných likvidátorech pojistných událostí a o změně živnostenského zákona (zákon o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí).
- 12a) Zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem a o změnách některých zákonů souvisejících s jeho zavedením.
- 12b) Zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.
- 13) Zákon č. 248/1992 Sb., o investičních společnostech a investičních fondech, ve znění pozdějších předpisů.
- 13a) § 82 a 83 zákona č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu.
- 13b) Zákon č. 256/2004 Sb.
- 13c) Čl. 3 odst. 1 písm. b) nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1060/2009 ze dne 16. září 2009 o ratingových agenturách.
- 14) Zákon ČNR č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, ve znění zákona č. 70/1994 Sb.
- 15) § 2 a 3 zákona č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě, ve znění pozdějších předpisů.
- 16) Zákon č. 458/2000 Sb., o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- 17) Zákon č. 61/2000 Sb., o námořní plavbě.
- 18) § 60 odst. 3 zákona č. 266/1994 Sb., o dráhách.
- 19) Zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích).

¹⁰⁴ Česko (Československo). Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon). In *Sbírka zákonů. Československá federativní republika*. 1991, částka 87, s. 2122-2160.

- 20) Zákon č. 79/1997 Sb., o léčivech a o změnách a doplnění některých souvisejících zákonů.
- 21) Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů.
- 22) Zákon č. 22/1997 Sb., o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů.
- 22a) Zákon č. 38/1994 Sb., o zahraničním obchodu s vojenským materiálem a o doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.
- 22b) Zákon č. 251/2005 Sb., o inspekci práce.
- 23) Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- 23a) Zákon č. 1/1991 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů. Zákon ČNR č. 9/1991 Sb., o zaměstnanosti a působnosti orgánů České republiky na úseku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.
- 23b) Zákon č. 28/1984 Sb., o státním dozoru nad jadernou bezpečností jaderných zařízení.
- 23c) Zákon č. 38/1995 Sb., o technických podmínkách provozu silničních vozidel na pozemních komunikacích.
- 23d) Zákon č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství, ve znění pozdějších předpisů. Zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Zákon č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. § 45 až 47 a § 60 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění zákona č. 147/2001 Sb.
- 23e) Zákon č. 19/1997 Sb., o některých opatřeních souvisejících se zákazem chemických zbraní a o změně a doplnění zákona č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.
- 23f) Zákon č. 49/1997 Sb., o civilním letectví a o změně a doplnění zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- 23g) zrušen
- 23h) § 27 zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů.
- 23i) § 4 odst. 2 písm. b) a § 48 až 50 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.
- 23j) Zákon č. 158/2000 Sb., o vyhledávání, průzkumu a těžbě nerostných zdrojů z mořského dna za hranicemi pravomocí států a o změně některých zákonů.
- 23k) Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů.
- 23l) Zákon č. 477/2001 Sb., o obalech a o změně některých zákonů (zákon o obalech).
- 23m) Zákon č. 281/2002 Sb., o některých opatřeních souvisejících se zákazem bakteriologických (biologických) a toxických zbraní a o změně živnostenského zákona.
- 23n) Zákon č. 162/2003 Sb., o podmínkách provozování zoologických zahrad a o změně některých zákonů (zákon o zoologických zahradách).
- 23o) Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů.
- 23p) Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.
- 23q) Zákon č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů (zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání).
- 24) § 7 zákona č. 123/1992 Sb., o pobytu cizinců na území České a Slovenské Federativní Republiky. Zákon č. 135/1982 Sb., o hlášení a evidenci pobytu občanů.
- 24a) Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících.
- 24b) Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- 24c) § 21 odst. 3 obchodního zákoníku.
- 25) Zrušen.
- 25a) Například § 60, 60a, 70 trestního zákona.
- 25b) Zákon č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů, ve znění pozdějších předpisů.
- 25c) Zákon č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace a jiné způsobilosti státních příslušníků členských států Evropské unie a o změně některých zákonů (zákon o uznávání odborné kvalifikace), ve znění pozdějších předpisů.
- 25d) Zákon č. 256/1992 Sb., o ochraně osobních údajů v informačních systémech.
- 26) Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- 27) Zrušen.
- 28) § 62 obchodního zákoníku.
- 28a) Například zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů.
- 28a)* Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů.
- 28b) Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.
- 28c) § 8a zákona č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů.
- 28d) Zákon č. 111/2009 Sb., o základních registrech
- 29) § 175e a 175f občanského soudního řádu.
§ 480a až 480e občanského zákoníku.
- 29a) Například zákon č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- 29a) Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů.
- 29b) Například zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).
- 29c) Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů.
- 29e) Například zákon č. 79/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů.

29b) Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů.
29c) Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů.
29d) § 24 odst. 1 zákona ČNR č. 367/1990 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů.
29d) Vyhláška č. 137/1998 Sb., o obecných technických požadavcích na výstavbu.
29f) § 11 odst. 1 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění zákona č. 313/2002 Sb.
29g) Zákon č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů.
30) Například zákon č. 29/1984 Sb., o soustavě základních škol, středních škol a vyšších odborných škol (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, vyhláška Ministerstva školství ČSR č. 31/1987 Sb., o ukončování studia ve středních školách a o ukončování přípravy ve zvláštních odborných učilištích, vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR č. 354/1991 Sb., o středních školách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.
30a) Vyhláška č. 21/1991 Sb., o bližších podmínkách zabezpečování rekvalifikace uchazečů o zaměstnání a zaměstnanců, ve znění vyhlášky č. 324/1992 Sb.
Vyhláška č. 524/2004 Sb., o akreditaci zařízení k provádění rekvalifikace uchazečů o zaměstnání a zájemců o zaměstnání.
Vyhláška č. 176/2009 Sb., kterou se stanoví náležitosti žádosti o akreditaci vzdělávacího programu, organizace vzdělávání v rekvalifikačním zařízení a způsob jeho ukončení.
31) Například zákon č. 29/1984 Sb., ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 561/2004 Sb., ve znění pozdějších předpisů.
31a) § 45, 46 a § 98 odst. 1 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.
31b) Zákon č. 227/2000 Sb., o elektronickém podpisu a o změně některých dalších zákonů, ve znění zákona č. 226/2002 Sb.
31c) Vyhláška Ministerstva hospodářství ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva vnitra ČR, Ministerstva zdravotnictví ČR a Ministerstva zemědělství ČR č. 525/1992 Sb., k provádění kvalifikačních zkoušek nahrazujících odbornou způsobilost pro provozování některých živností.
31d) § 108 zákona č. 561/2004 Sb.
Vyhláška č. 12/2005 Sb., o podmínkách uznání rovnocennosti a nostrifikace vysvědčení vydaných zahraničními školami.
31e) Zákon č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace a jiné způsobilosti státních příslušníků členských států Evropské unie a o změně některých zákonů (zákon o uznávání odborné kvalifikace).
31f) § 27 a násl. obchodního zákoníku.
31g) § 158 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění zákona č. 227/2009 Sb.
32) Zrušen.
33) Například zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů.
36a) § 28 odst. 3 obchodního zákoníku.
36b) § 33 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů.
36c) § 48 zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů.
36d) § 48a zákona č. 582/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů.
36e) § 145b odst. 2 zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění zákona č. 160/1995 Sb.
36f) § 35 odst. 2 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění zákona č. 214/2006 Sb.
36g) § 10a zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých zákonů, ve znění zákona č. 214/2006 Sb.
36i) Zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.
37) § 93 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
38e) Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění pozdějších předpisů.
38) Např. § 6 odst. 1 písm. c) zákona č. 174/1968 Sb., ve znění pozdějších předpisů.
38a) Zrušen.
38b) § 8 až 26 zákona č. 552/1991 Sb., o státní kontrole, ve znění zákona č. 166/1993 Sb.
38c) Zákon č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů, ve znění zákona č. 517/2002 Sb.
38d) Zákon č. 365/2000 Sb., o informačních systémech veřejné správy a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
38e) Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění pozdějších předpisů.
39) Zákon č. 570/1991 Sb., o živnostenských úřadech, ve znění pozdějších předpisů.
40) § 84 a 85 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.
40a) Čl. 3 písm. b) nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 o spolupráci mezi vnitrostátními orgány příslušnými pro vymáhání dodržování zákonů na ochranu zájmů spotřebitele (nařízení o spolupráci v oblasti ochrany spotřebitele).
40b) Čl. 3 písm. k) nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 o spolupráci mezi vnitrostátními orgány příslušnými pro vymáhání dodržování zákonů na ochranu zájmů spotřebitele (nařízení o spolupráci v oblasti ochrany spotřebitele).

- 41) § 2 odst. 2 obchodního zákoníku.
- 42) Např. zákon č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů.
- 43) § 36a zákona č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace a jiné způsobilosti státních příslušníků členských států Evropské unie a některých příslušníků jiných států, a o změně některých zákonů (zákon o uznávání odborné kvalifikace), ve znění pozdějších předpisů.
- 44) § 36a odst. 4 zákona č. 18/2004 Sb., ve znění zákona č. 189/2008 Sb.
- 45) Zrušen.
- 46) Zákon č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů.
- 47) § 352 až 354 občanského soudního řádu č. 99/1963 Sb.
- 48) Zrušen.
- 49) Článek 23 a článek 24 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS.
- 50) Článek 11 odst. 1 písm. a) a článek 21 odst. 1 směrnice Rady 2003/109/ES ze dne 25. listopadu 2003 o právním postavení státních příslušníků třetích zemí, kteří jsou dlouhodobě pobývajícími rezidenty.
- 51) Článek 14 odst. 1 písm. b) směrnice Rady 2003/86/ES ze dne 22. září 2003 o právu na sloučení rodiny.